

EUGLENA

PB-PP|B-37037
BELGIE(N) - BELGIQUE

JAAR
GANG **38**
NR. **4**

Jaargang 38 nr. 4 - Afgiftekantoor Gent X - P 602287 - V.U. Veerle Cannoot, Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent

ZOMER 2018

DRIEMAANDELIJKS NATIONAAL TIJDSCHRIFT VAN JNM

JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

HERNIEUW JE LIDGELD!

Het JNM-werkjaar 2017-2018 loopt op zijn einde... Maar niet getreurd! Volgend werkjaar vliegen we er opnieuw in met gigantische feesten, gezellige afdelingsweekendjes, heerlijke buitenactiviteiten en onvergetelijke kampen.

- Wil je volgend jaar ook weer als JNM-er door het leven gaan en genieten van de vele voordelen zoals:
- 20 % ledenkorting op heel wat producten van de JNM-winkel
 - Ons 3-maandelijks tijdschrift Kikker/Euglena
 - Fantastische activiteiten en schitterende afdelingsweekendjes
 - Zalige zomerkampen tijdens de vakantie

Vergeet dan zeker niet je lidgeld te hernieuwen.

JAARLIJKS OPNIEUW, ZONDER ZORGEN

Wil je nooit meer vergeten om je lidgeld te betalen, dan kan je kiezen voor een betaling via domiciliëring. Vul het formulier (op de achterzijde van deze pagina) in en stuur het naar ons op. Wij doen de rest! We verwittigen je elk jaar wanneer we van plan zijn om het lidgeld te innen en dat wordt dan een aantal weken later automatisch van je rekening gehaald. Stopzetten kan door ons schriftelijk op de hoogte te brengen. Eenvoudiger kan het niet. Maar vooral, zo vergeet je nooit meer om tijdig het lidgeld te betalen en kan je altijd op tijd inschrijven voor activiteiten en kampen.

Let op: we moeten je formuliertje ontvangen voor 21 juli 2018 om de domiciliëringsopdracht te kunnen activeren voor het werkjaar 2018-2019.

JAAR PER JAAR MET IETS MEER DENKWERK

Betaal je liever per jaar, dan kan dat via gewone overschrijving. Login op www.jnm.be met je gebruikersnaam en paswoord. Surf verder naar 'mijn gegevens', deze knop vind je rechtsboven onder je naam. Vervolgens kom je op de pagina met jouw gegevens en kan je op de knop 'Lidgeld hernieuwen' klikken om zo je lidmaatschap te verlengen. Daarna ontvang je de betaalgegevens via e-mail.

Vergeet niet om ook je gegevens goed te controleren, zodat je zeker alle e-mails, tijdschriften en kalenders ontvangt. Zitten er foutjes in, dan kan je dit zelf aanpassen of laten weten aan ons, zodat wij het aanpassen voor jou.
Mail hiervoor naar info@jnm.be

ATTEST VOOR TERUGBETALING LIDMAATSCHAP/KAMPDEELNAME

De meeste ziekenfondsen betalen een deel of het volledige lidgeld terug, alsook voor kamp-deelname voorzien zij een terugbetaling. Hoeveel dat exact is en hoe het berekend wordt, kan je best even vragen bij jouw ziekenfonds. Om de terugbetaling te ontvangen, moet je een formuliertje indienen bij jouw ziekenfonds. Download het formulier van onze JNM-website:

- Meld je aan op onze website en klik rechts bovenaan op "mijn gegevens".
- Bij 'mijn betalingen' zie je groene letters: 'Toon al mijn betalingen en details' waarop je dient te klikken. Vervolgens kom je op de pagina waar je een download knop ziet, alsook een selectieveld om het jaartal in te geven waarvoor je attesten wil downloaden.
- Download het pdf-bestand. Per jaar bevat dit het lidmaatschapsattest, alsook telkens een apart deelname-attest per kamp. Deze zitten allemaal vervat in de pdf, gespreid over verschillende pagina's.

Lukt het niet? Stuur een mailtje naar info@jnm.be en we helpen je verder!

LIDKAART

Wil jij aan iedereen kunnen tonen dat je écht lid bent van JNM? Druk dan je eigen lidkaart af op www.jnm.be/lidkaart. Je moet wel eerst even aanmelden om je lidkaart te kunnen aanmaken. Daarna kan je gewoon de pdf downloaden en je lidkaarten afdrukken.

BERICHT VAN DOMICILIËRING

**Gelieve dit document ingevuld en ondertekend terug te sturen naar JNM;
Kortrijksepoortstraat 192; 9000 Gent of ingescand te mailen naar info@jnm.be**

Ja, ik wens het JNM-lidgeld vanaf nu per domiciliëring te betalen. Ik verzoek JNM vzw, Kortrijksepoortstraat 192, 9000 Gent (schuldeisernummer BE29 ZZZ 0413 892 466 B2C) om vanaf nu en tot uitdrukkelijke herroeping alle facturen ten laste van

Stamnummer:

Naam en voornaam:

Straat en huisnummer:

Postcode & gemeente:

Te innen ten laste de rekening met nummer:
BE....."......"......"......"

Op naam van:

☐ Dit is een aanpassing van een bestaande domiciliëring (vink aan indien van toepassing).

Handtekening rekeninghouder	Handtekening van de <u>JNM</u> 'er (indien niet rekeninghouder)
-----------------------------	---

DATUM:/...../.....

JE BEESTIGSTE JEUGDBEWEGING

JNM, de Jeugdbond voor Natuur en Milieu, is een jeugdbeweging voor iedereen tussen 7 en 26 jaar die zich goed voelt in de natuur en zijn schouders niet ophaalt voor het milieu. Samen trekken we het hele jaar door de mooiste natuurgebieden in en laten we ons betoveren door de zotste waarnemingen. We nemen zelf een zaag of schop in de hand en maken ruimte voor natuur. Bovendien gaan we op een duurzame en milieuvriendelijke manier door het leven en proberen we anderen daar ook warm voor te maken. En tijdens de zomermaanden? Dan kan je tijdens één van onze veertig zomerkampen in binnen- en buitenland dagenlang genieten met vrienden in de natuur. Kom zelf op ontdekking bij één van onze vijftig afdelingen in Vlaanderen en Brussel.

Lid worden

Surf naar www.jnm.be/lidworden en vul het inschrijvingsformulier in.
Nieuwe leden betalen maar 5 euro.

Lid blijven

Surf naar www.jnm.be en meld je aan.
Surf dan naar “mijn gegevens” (rechts bovenaan).
- 18 euro voor piep-, ini- & gewone leden, geboren in 1992 tot en met 2010
- 18 euro voor steunleden (je krijgt ook een abonnement op Euglena)
- 36 euro voor instellingen, bibliotheken, scholen... (je krijgt een abonnement op Euglena + Kikker)

Contacteer ons

Op lokaal niveau zetten honderden vrijwilligers zich in om JNM'ers van 45 afdelingen uren speelplezier te bezorgen. Vul je gemeente in bovenaan op jnm.be en je komt terecht op de contactpagina van jouw afdeling.

Op nationaal niveau wordt de werking gedragen door het hoofdbestuur. Dat zijn ongeveer 70 vrijwilligers die zich in negen werkgroepen en ploegen inzetten. Je vindt de contactgegevens van het hoofdbestuur op jnm.be/hb.

Het hoofdbestuur en de afdelingen worden ondersteund door zes personeelsleden op het nationaal secretariaat in Kortrijksepoortstraat 192 in Gent.

Heb je een administratieve vraag, mail dan info@jnm.be of bel 09 223 47 81.

Werken mee aan dit nummer:

Femke Batsleer, Sander Govaerts, Kristiaan Proesmans, Warre Schauwvlieghe, Simon Schowanek, Ward Tamsyn, Elias Van Bruyssel, Iris Van Cleuvenbergen, Jorn Van de Velde, Jakob Vandevoorde, Willem Van Echelpoel, Helena Vanrespaille, Anna VerhoevenLinde Verlooy, Koen Wyers

Vormgeving en illustraties: Veerle Cannoot
Cover foto: Cyr Mestdagh

INHOUDSTAFEL

Hernieuw je lidgeld.....	2 - 3
Voorwoord.....	5
Afdeling in de kijker.....	6 - 7
Bunker- en fortentelweekend	9 - 12
Pannenkoekenquiz.....	13
Natuurstudiecongres2018.....	14 - 15
Sint-Pietersberg verjaart.....	17 - 20
Verdwenen en vergeten.....	21 - 24
CONGRESKATERN - ATLANTIS 2050	
Deterugkeer van de wolf.....	25 - 28
Een Eu zonder glyfosaat, een zegen of een vloek.....	30 - 33
Glyfo en bio.....	34 - 36
Die Van Nationaal.....	38 - 40
Routedusoleil.Duurzaamrichtingzuiden.....	41
Ben je 16+? Dan gaat een heel nieuwe wereld voor je open in het JNM-landschap	42 - 43
HB-kort + RvB-kort.....	44 - 45
Een beleidsdag.....	46
Organigram.....	47
JNM winkel.....	48

Het is u misschien ook opgevallen dat er nogal gewisseld wordt in auteurs van het voorwoord. Maak u geen zorgen, dat is niet omdat we er niet aan uit zijn wie nu wel of niet de voorzitter is van JNM, maar wel omdat we er niet van overtuigd zijn dat enkel de Bovo een voorwoord zou mogen schrijven. Trouwens, gender-, etnische of socioculturele gelijkheid is een hot-issue, maar hebben we het al eens gehad over functioneel-gelijkheid?! Zeker in de bondstop vraag ik mij soms af of het noodzakelijk is dat dergelijk onderscheid gemaakt wordt. De laatste jaren zetten de drie bondstoppers zich minstens even hard in en verdeelden ze de taken naar tijdsinvestering en interesse van de persoon. De namen, zoals ze nu nog bestaan, geven een foutief beeld van de taakverdeling en zorgen jammer genoeg voor een verschil in aanzien. De voorzitter is allang niet meer als enige intern en extern verantwoordelijke en als de secretarissen zich al die jaren enkel bezig hadden gehouden met het schrijven van verslagen dan had JNM al lang op z'n gat gezeten. We willen dus pleiten voor een gelijkwaardige bondstop en begonnen alvast bij het schrijven van het voorwoord.

Willen we de maatschappij veranderen, dan moeten we immers starten met de kleine dingen. Onlangs ging ik in discussie met een leerling op de school waar ik les geef. Sinds begin dit schooljaar werd een algemeen PMD verbod ingevoerd om de afvalberg op school en in de rest van de wereld te verminderen. Na het verbod op frisdranken en snoepgoed en het weghalen van automaten waar petflessen aan de lopende band naar buiten rolden, leek dit de logische volgende stap in een duurzamere schoolomgeving. Maar dat was buiten het gemak van de leerling gerekend: “dan moet ik een drinkbus kopen”, of nog erger “dan moet ik er 's morgens aan denken om die te vullen en moet ik die daarna in mijn boekentas helemaal naar school meesleuren”... Zelfs dergelijke kleine ingrepen, die ik de dag van vandaag zag als evident

en vanzelfsprekend, stoten nog op een groot verzet van de omgeving.

“Ge zijt een verwend nest, dat het niet kan opbrengen om 200 gram drinkbus mee te dragen in uw boekentas en liever zestig cent betaalt voor een plastic flesje dat ge achteraf vaak niet eens in de juiste vuilbak smijt. Het egoïsme waarmee uw hoofd vervuld is maakt me ziek; de kortzichtigheid van uw brein om te denken dat gij als individu geen invloed kunt uitoefenen ...” Dat was wat ik er bijna uitgespuwd had, maar dat zou me een slechte leerkracht maken en mijn doel volledig voorbij schieten. Ik werd bijna slachtoffer van mijn eigen kortzichtigheid en moet op zoek naar manieren om, rond deze onderwerpen, samen met de leerlingen aan de slag te gaan.

Los van het feit dat we ons kunnen afvragen of een verbod wel de juiste manier is om de transitie te bekomen, toont mijn voorbeeld wel dat wat voor ons evident is, dat nog lang niet is voor iedereen. Het drinken uit een drinkbus is daar slechts één voorbeeld van, maar het gaat evengoed over het nemen van het openbaar vervoer, als over het bewust tegenwerken van gender bias of geslachtsdiscriminatie (cfr. brandweervrouw of poetsman). Mijn inziens is dat iets wat we als JNM'ers niet over het hoofd mogen zien. Complexe acties zijn fun, maar ook met kleine focuspunten kunnen we veel veranderen. Om een duurzame duurzaamheidstransitie te bekomen ben ik van mening dat die 'kleine' aandachtspunten minstens even belangrijk zijn als de grote en zeker niet gemakkelijker te bereiken!

bondstopper en financieel verantwoordelijke :-)
Warre

IN DE KIJKER JNM KLEIN-BRABANT

In deze rubriek zetten we vier keer per jaar een afdeling in de kijker. Deze editie: Klein-Brabant. Hoe gaat het daar? Wie trekt aan de kar? Wat doen ze? Hoe ziet de toekomst eruit? Wat maakt dat ze staan waar ze staan? Met aan de antwoord-kant: Ronald Leyman en Anton Kindt.

Hé Anton en Ronald, hoe lang zitten jullie al in Klein-Brabant?

Ronald: Vanaf het 3e leerjaar denk ik, dat is bijna tien jaar dus, nu.

Anton: Langer dan Ronald! Ik denk vanaf dat ik acht jaar was, in het tweede of derde leerjaar.

Dat is al behoorlijk lang, en al die tijd in Klein-Brabant, heeft dat een favoriete herinnering opgeleverd?

R: Ik heb veel leuke herinneringen...

A: Dat is mooi! Het eerste dat in mij opkomt, is de Lammergier in de Pyreneeën. Op afdelingskamp in de Pyreneeën hadden we op voorhand een lijst gemaakt met alle vogels die we wouden zien - dit is zo natuurstudiefreakig van ons - en op de laatste dag zagen we plots die Lammergier vliegen boven een paar bergen. Dat was echt mooi.

R: Ja, dat was een leuk kamp! Ik denk eigenlijk dat mijn favoriete moment bij Naoma was (de oma van Naomi). We

waren daar op werkweekend (zij heeft een hele grote tuin met een grote poel waar soms ook kampen doorgaan) en we hadden ons die dag echt kapotgewerkt. Iedereen was kei moe, en dan mochten we zwemmen. Branko Meeus en ik hadden zo van die autobanden gevonden en toen bleek dat die konden drijven hebben we daarin geluierd. Dat was echt zo zalig!

En iets van jullie afdeling uit al die tijd waar jullie trots op zijn?

A: Volgens mij is iedereen trots op zijn afdeling.

R: Ja, ik ben wel trots op ons.

A: Oh, congres is een keertje op ons grondgebied geweest!

R: Echt?!
(NVDR: Ja hoor, in 2012, in Puurs!)

A: In onze afdeling leeft zo de legende dat wij opgericht zijn in 1970 maar we weten niet of dat zo is... en nationaal bestaat eigenlijk pas sinds '83...

Dat kan best wel hoor, er zijn

door Linde Verlooy

afdelingen die ouder zijn dan nationaal. In dat geval zijn jullie nu 48, wat denken jullie, over 2 jaar een feestje?

A: Anders een feestje met jouw afdeling (NVDR: Lindes afdeling is Noordwest-Brabant en is nu - denken we - 46 jaar oud)? We kunnen over 3 jaar een feestje doen omdat we gemiddeld 50 jaar zijn?!

R: Haha, ja!

A: Of we zoeken nog een afdeling die tussen ons in zit, dan worden we met 3 gemiddeld 50!

Jullie zien het, JNM'ers: als je afdeling opgericht is in 1971, kan je Anton contacteren om samen een verjaardagsfeestje te organiseren!

Ronald, Anton, heeft Klein-Brabant nog zotte plannen? Een nieuw buitenlands kamp bijvoorbeeld?

A: Grappig dat je dat vraagt, we gaan net deze zomer op buitenlands kamp, weer naar Zuid-Frankrijk!

R: Maar niet echt dezelfde plaats, nu meer naar het oosten

A: Het oorspronkelijke plan was Zweden, maar dat is best duur.

R: En Schotland, dat zouden we ook wel willen.

A: Het is zo'n beetje het afsluitjaar van Simon (Schowanek, wordt oude sok), dus wouden we nog een zalig kamp doen naar het buitenland voor hij weg is.

Doen jullie soms combi's?

A: Ja met 's Heerenbosch! Zelfs een kamp!

R: We hadden ook gepland om een groot Kubb-toernooi te doen, met al onze buurafdelingen, maar ze hadden allemaal al dingen en...

A: ... uiteindelijk waren we met 5

man. Het was wel tof!

R: Dat wil ik wel echt nog eens doen, met meer volk dan!

Wat vinden jullie het leukst aan jullie afdeling?

R: Dat is echt zo'n vraag die je verwacht, maar dat blijft moeilijk om te beantwoorden...

A: Zeggen dat wij een vriendengroep zijn, is zo cliché, dat is wel zo hé, maar...

R: Ik vind het wel leuk dat wij zo'n verscheiden groep zijn, veel verschillende karakters en persoonlijkheden. Wat ons ook wel onderscheidt, is hoe enthousiast wij zijn met spelletjes. We hadden een combikamp met 's Heerenbosch, een pokerkamp. Wij gingen daar kei hard in op, elke avond poken, kei rijk worden enzo, en 's avonds wilden wij dan poken en zeiden zij: "Weeral poken?"... ze hadden een beetje gelijk, maar het was grappig.
A: Iedereen kreeg dan aan het begin van het kamp geld en moest meer verdienen om aan het einde drugs te kopen.

Ronald was de bank en ik was de drugdealer en eigenlijk konden wij met twee bepalen wie hoeveel geld kreeg. Dat was wel grappig.

R: Misschien vonden wij het daarom net grappig.

Is er iets wat JNM'ers zeker nog moeten weten over jullie?

A: Wij hebben een heel leuke facebookomslagfoto, allemaal mensen op zo van die poingdingen op een speeltuin!

R: Eigenlijk hebben wij wel veel prachtpraaltjes van foto's. OH! We zijn ook kei-cool want we hebben een remix met een dansje op pindakaas (te bewonderen op de nieuwsfeed van de afdelingssite, www.jnm.be/klein-brabant)

A: Op datzelfde weekend hebben we ook echt de hippie uitgehangen rond het kampvuur!

R: Dat is een mooie herinnering. Wij hebben kei-veel muziek gemaakt toen!

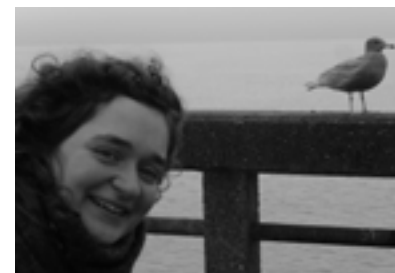
Zin om volgende keer met jouw afdeling in de kijker te staan? Stuur dan een mailtje naar nac@jnm.be waarin je uitlegt waarom je zo veel van je afdeling houdt en wie weet staan jullie hier wel de volgende editie!

NATUUR STUDIE

BUNKER- EN FORTENTELWEEKEND

door Femke Batsleer, secretaris NWG

Het is zomer: tijd om nostalgisch terug te denken aan koude winterdagen, chocomelk, haardvuur, dekentjes en... vleermuistellingen!

Vleermuizen gaan in de winter in winterslaap om energie te sparen. Ze vinden weinig voedsel, omdat er zo weinig insecten zijn, en al helemaal niet voldoende om hun kleine lichaampjes warm te houden en hun razendsnelle vleugelslagen van energie te voorzien. Ze zoeken hiervoor rustige, vorstvrije, donkere, vochtige plaatsen op, waar ze in spleten wegkruipen of gewoon tegen de muur of aan het plafond gaan hangen. Hun ademhaling en hartslag vertragen en ze nemen de temperatuur van de omgeving aan. Van nature kruipen ze weg in grotten. In Vlaanderen weinig aanwezig, maar wat er wel door de mens aanwezig is, zijn oude ijskelders, bunkers en forten ('objecten' genoemd door tellers) en vleermuizen lijken dat een goed alternatief te vinden.

Zeg niet zomaar vleermuis tegen een vleermuis

Om vleermuizen optimaal te beschermen en te weten welke soorten het beter of slechter doen, worden de meeste objecten om het jaar geteld. Met de JNM organiseren we jaarlijks twee weekend-tellingen: bunker- en fortentelweekend.

Tijdens het bunkertelweekend tellen we bunkers rond Eeklo, in Oost-Vlaanderen, en tijdens het fortentelweekend is de fortengordel rond Antwerpen aan de beurt.

Fortentel ging door tijdens het weekend van 2 tot 4 februari, samen met de vleermuizenwerkgroep van natuurlandpunt. Er zijn dan in totaal zeker zo'n 50 vrijwilligers aanwezig. Heel gezellig om 's avonds te luisteren naar

uitspraken als: "Toen wij in de JNM zaten hé..." en "Weet ge nog, 25 jaar geleden in het fort van Borsbeek...". De vrijdagavond kregen we nog een inleiding over veiligheid en soortenherkenning, altijd goed als opfrissing. In de forten kan je heel wat zien: baard- en watervleermuis, franjestaart, gewone grootoor, dwergvleermuizen, ingekorven vleermuis en soms een meervleermuis.

Ingekorven vleermuis © Margaux Boeraeve

Kruipen in een watergang en in spleetjes en gaatjes zoeken naar vleermuizen
© Margaux Boeraeve

Het fort van Koningshooikt

Zaterdag gingen we met een groepje van zes naar het fort van Koningshooikt. Alle spleetjes en kieren afzoeken met je zaklamp en spiegeltje, best met een sjaal voor je mond (zodat je niet met je warme adem vleermuizen wakker maakt) en fluisterend vragen aan een meer ervaren speurder of het wel de soort is die je denkt dat het is. Vleermuizen determineren is best moeilijk, en je hebt er oefening voor nodig. Maar de meeste vleermuistellers helpen en discussiëren graag over onzekere individuen die moeilijk op naam te brengen zijn.

Goed kunnen zoeken is nog een kunst apart: heel gek hoe vleermuizen in piepkleine spleetjes weten weg te kruipen, waardoor je enkel nog maar een oortje te zien krijgt. Ik werd die dag ook in een watergang gestuurd: een smalle gang voor de afwatering van het fort. En de naam zegt het zelf: het is daar nat. Nog geen meter breed en je kan amper rechtzitten, dus het is voortkruipen op je knieën of op je gat, in een waadpak en zoveel mogelijk proberen je hand(schoen) en droog te houden. Die oude sokken weten wel dat ze daar beter (relatief) jonge, kleine JNM'ers in sturen.

We waren redelijk vroeg klaar met ons fort, daarom zijn we nog een schans gaan tellen. Een schans is een grote bunker met verschillende kamers en een extra verdieping, die diende als kleine verdediging tussen twee forten. Het werkwoord 'zich verschansen' is van zulke schansen afgeleid. Daar vonden we ook een dode, half gemummificeerde egel. Leuk en gek wat je soms allemaal kan vinden terwijl je forten telt! Zo was er die dag in het fort van Kessel ook een skeletje gevonden van een vleermuis die nog aan de muur hing. We hadden rond de 200 vleermuizen die dag.

© Daan Dekeukeleire

Het fort van Brasschaat, een paradijs voor vleermuizen

Zondag trokken we naar het fort van Brasschaat. Hier moesten we allemaal met het waadpak de sloot door, omdat er geen echte toegangsweg meer naar het fort is. Er staat heel veel bos op en rond dit fort, wat het heel mooi maakt en anders van sfeer (het fort van zaterdag wordt ook soms gebruikt om te paintballen). Ook hier werd ik een watergang in gestuurd: ik had net geen 100 beesten in die ene watergang! In totaal hadden we 762 dieren, top fort!

Bibberen in bunkers

Bunkertel ging het weekend erop door, van 9 tot 11 februari. Er was de vrijdagavond net wat sneeuw gevallen, jammer genoeg was die de zaterdagochtend al gesmolten. We stonden vroeg op voor een ferme fietstocht. Eerst fietsten we naar Maldegem om een ijskelder te tellen; dan naar het Drongengoed (tussen Knesselare en Ursel), waar we oude munitieopslagplaatsen telden. Daar waren er heel wat bij die net ingericht waren voor vleermuizen. Ze hadden er een hoop zand op gegoooid (dat zorgt voor betere isolatie), binnenin bakstenen ingemetseld en planken horizontaal schuin tegen de muur geplaatst, zodat de vleermuizen achter het hout kunnen wegkruipen en het bovenaan toe is. Zeker die planken waren een schot in de roos voor de vleermuizen.

Knuffelende watervleermuizen © Margaux Boeraeve

Klaar voor de watergangen onder het vliegveld van Ussel
© Hans Vermeiren

We konden een totaal van 207 vleermuizen neerpennen: de meeste baardvleermuizen, enkele franjestaarten, watervleermuizen, gewone grootoorvleermuizen en één dwergvleermuis.

De zondagvoormiddag was Het Leen aan de beurt, ook oude munitieopslagplaatsen. Daar hangen heel veel vleermuizen en moet je vaak opletten dat je er niet met je kap of muts geen opschept! Op één voormiddag telden we daar 157 vleermuizen. Moe, maar wel voldaan, keerden we terug naar huis, op naar een lekker warme douche om de bunkergeur (een heel herkenbare geur als je al vleermuizen hebt geteld!) van ons af te spoelen.

Vleermuizen tellen is heel leuk (elke keer je zo'n beestje vindt, houd je toch wel even je adem in). En je komt heel wat tegen onderweg (gemummificeerde egels, salamanders, vleermuizen achter plexiglas, gasmaskers, steenmarters, roesjes, confituurpotten...). Perfecte, avontuurlijke winter-natuur-dagen!

Skelet van een vleermuis nog hangend aan de muur
© Margaux Boeraeve

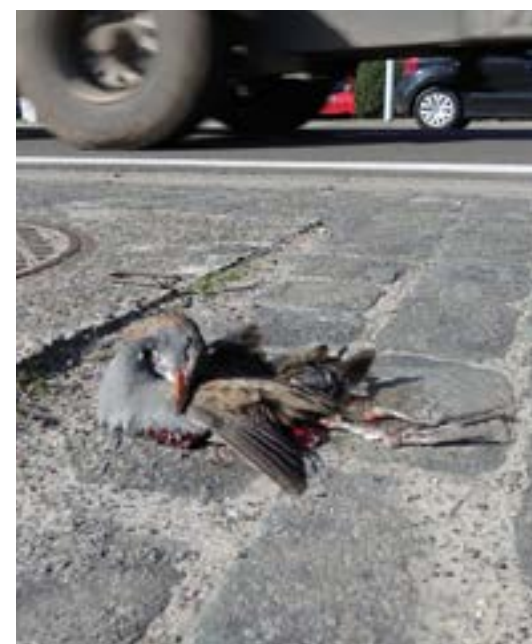
PANNENKOEKEN-QUIZ

Natuurstudie kan soms heel moeilijk zijn: vogels die veel te snel voorbijvliegen, plantjes die nog niet helemaal in bloei staan of obscure kenmerken hebben, libellen die zich niet laten vangen...

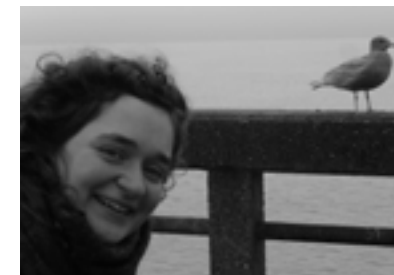
Maar soms om net een andere reden: de dieren zijn helemaal onherkenbaar geworden, bijvoorbeeld omdat ze zo plat zijn als pannenkoeken. Een schrijnend voorbeeld welke impact de mens op onze natuur heeft. Maar laten we er toch iets leuks van maken, een natuurstudiequizje! Welke dieren én hoeveel zien jullie op onderstaande foto's?

© Femke Batsleer

© Paul en Marianne

door Femke Batsleer, secretaris NWG

© Tom Deroover

De oplossing vind je onderaan op pagina 36

© Leo Janssen

Het was al vrij laat in de namiddag toen we nog watergangen gingen tellen onder het vliegveld van Ussel. Dit zijn lange buizen die zorgen voor afwatering. Die bestaan telkens uit een 2-tal meter betonnen buis, waarop de volgende is aangesloten, maar in de spleten tussen die buisstukken, zitten vaak vleermuizen. Dit betekent wel op handen en voeten door het koude, stromende water in buizen van geen meter diameter kruipen. Gelukkig hadden de meeste van ons waadpakken en diegene zonder waadpak hadden een houten plank met wieltjes om op te liggen (de BAT-mobiel). Voordat we aan deze helse tocht begonnen, waren we allemaal nog naïef aan het glimlachen en enthousiast (zie foto).

Er zaten heel wat vleermuizen, maar we kwamen ook groene kikkers en salamanders tegen. Ik zag zelfs een bermpje (*Barbatula barbatula*), een langwerpige vissoort met zandkleurige vlekken en enkele baarddraden. Ik ben normaal geen grote fan van vissen, maar dit vond ik een prachtig beestje!

Toen we weer uit de watergangen kropen, met kapotte knieën, ruggen en schouders, was het al helemaal pikkedonker, maar we mochten ons verwarmen in het café van de vliegclub. Met 4 man hadden we ook nog moed genoeg om op de fiets 6 km te crossen naar de winkel voor die dicht ging, want ja, we hadden wel een zakje chips en pintje verdiend!

Twee vleermuizen in een spleet © Margaux Boeraeve

NATUURSTUDIECONGRES 2018

Naar jaarlijkse traditie trok een hele bende straffe mannen en vrouwen tijdens de laatste week van de paasvakantie op natuurstudiecongres. Vijf dagen lang verkenden we de omgeving van Sint-Joris-Weert, voor de geografisch minder onderlegden, dat dorpje ligt ten zuiden van Leuven tegen de taalgrens, geklemd tussen de Dijlevallei in het westen en het Meerdaalwoud in het oosten. Geen slechte plek voor een natuurliefhebber om te vertoeven dus!

De eerste dag...

trekken we meteen op verkenning in het Meerdaalwoud, het kleine broertje van het Zoniënwoud. Een prachtig bos met tapijten bosanemonen zo ver het oog reikt en weinig toeristen (eat that, Hallerbos!). Het duurt dan ook niet lang voor we een middelste bonte specht horen roepen en met wat geduld komen de beestjes zelfs boven ons hoofd zitten. Naja, zitten, laat ons zeggen dat de vogels het nageslacht verzekeren ;-). Middelste bonte spechten doen het al enkele jaren erg goed, maar de meesten verkiezen toch nog steeds oude structuurrijke loofbossen zoals het Meerdaalwoud. Boomstammen en paardenstront werden intussen omgedraaid en binnenstebuiten gekeerd op zoek naar pissebedden, kevers en slakken. Een zweefvlieg die wat zat te sukkelen op een boom bleek bij nadere inspectie een juist uitgeslopen* Hommelmallota te zijn, wat toch ten minste één deelnemer een dipterologisch orgasme bezorgde! We sluiten de excursie af met een bleke mospissebed, een soort die pas een paar jaar terug voor het eerst gevonden werd in België door Pepijn (Boeraeve).

Vrijdag...

vandaag fietsen we naar het plateau van Outgaarden bij Tienen, het laatste bolwerk van Grauwe gors in Vlaanderen. Na onze derrièr wat gemasseerd te hebben door de onverharde en wat moet doorgaan voor verharde wegen op de leemplateau's langs de taalgrens komen we toe in het sympathieke dorpje Outgaarden.

**uit de pop gekropen*

door **Ward Tamsyn**

Hommelmallota, geen hommel, maar wel de natte droom van menig zweefvliegiefhebber

Bleke mospissebed

(Zet trouwens nooit glazen potten achteraan in het mandje van je blue-bike, neem het van ons aan.) Remar van Werkgroep Grauwe Gors leidt ons rond op het plateau en toont ons zowel oorzaken (zaadbehandeling, pesticiden, teloorgang van kruidenrijke graslandjes en akkeronkruiden, verdwijnen van mesthopen, verdwijnen van kleine landschapselementen...) van de achteruitgang van akkervogels zoals de grauwe gors, als oplossingen. Sommige oplossingen zijn al meer een noodoplossing, zoals het bijvoederen in de winter en het voorjaar, dan andere: inrichten akkerreservaatjes en beheersovereenkomsten.

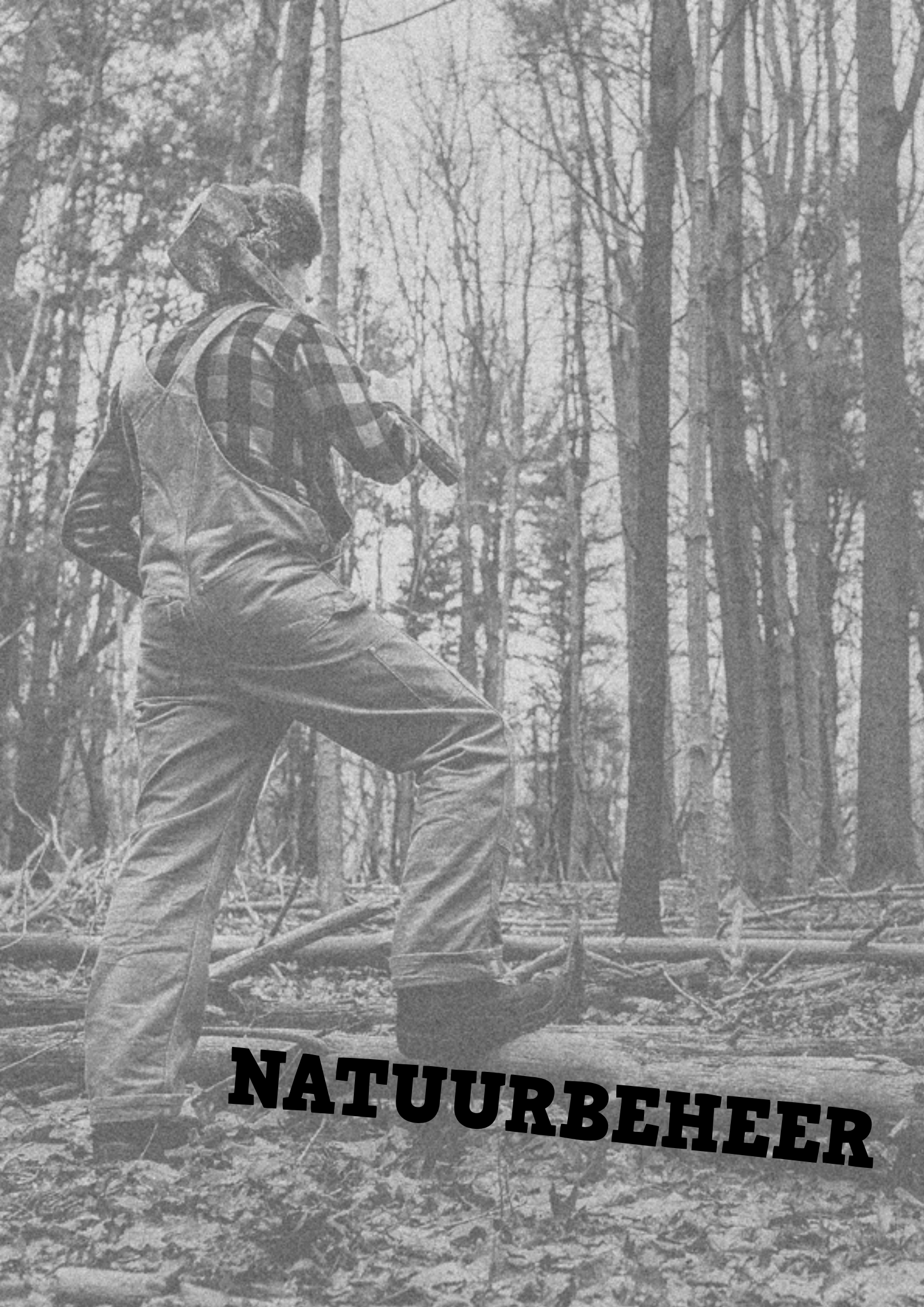
Randanimatie in de vorm van rinkelende grauwe gorzen, een jagende blauwe kiekendief en een overzeilende rode wouw zijn ook van de partij. Het ziet er niet goed uit voor de grauwe gors, er zijn nog maar 50 broedkoppels over van de 1000 die er 15 jaar terug waren over. Gelukkig zijn er nog lichtpuntjes, akkernatuur is aangepast aan dynamische omstandigheden en benut snel de kansen die haar gegeven worden. Aan de vrijwilligers van WGG zal het alvast niet gelegen hebben!

's Avonds gaat de nachtvlinderval aan en worden mistnetten opgezet om respectievelijk nachtvlinders en vleermuizen te vangen. Beide zijn vrij succesvol met zeldzame groenige Orvlinders in de nachtvlinderval en tientallen vleermuizen in de mistnetten. De enkelingen die ingeënt zijn tegen rabiës en dus als enige de vleermuizen mogen hanteren, hebben hun handen vol! Het pad waarop we de mistnetten zetten, was waarschijnlijk een populaire vliegroute van een kolonie dwergvleermuizen waar ze blindelings door vlogen. Met als gevolg dat ze de mistnetten te laat opmerkten en in een zakje verdwenen om later uitgebreid bekeken en gemeten te worden.

Onze laatste excursiedag...

brengen we door in de Dijlevallei, een prachtige natuurlijke vallei met een rivier die nog vrij mag meanderen! De oranjepijp vliegen ons rond de oren terwijl we een poeltje onderzoeken. Een vosrood gitje en wat later een hommelmoudzwever zorgen voor alweer een dipterologisch hoogtepunt (al kan het wel niet op tegen dat eerdere hoogtepunt). Vooral de slakken en kevers kunnen niet aan ons ontsnappen dankzij Rens en Jelle, maar ook de bijen en hommels krijgen aandacht. Na een zware excursie kunnen we onze buiken rond eten aan de goeie boef van onze foer Nele en het laten zakken met een pintje aan het kampvuur. Op naar een nieuwe editie!

NATUURBEHEER

SINT-PIETERSBERG VERJAART

Dit jaar is het zover. Het prestigieuze, fantastische JNM-kamp op de Sint-Pietersberg wordt maar liefst **40 jaar**. Wat begon met enkele JNM'ers die besloten het toen verwilderde natuurgebied op de Sint-Pietersberg onder handen te nemen, bloeide uit tot een prachtige traditie die jaar na jaar in ere wordt gehouden. En het mag gezegd: al die jaren van hard werk hebben zeker hun vruchten afgeworpen.

Het natuurgebied dat 40 jaar geleden wat in verval was geraakt, is uitgegroeid tot een prachtig stuk land waar het gras net altijd iets groener is, waar beemd en bos overheerlijk gloren en waar je kan genieten van prachtige uitzichten. Uiteraard willen we dit fantastische evenement niet zomaar voorbij laten gaan. Dus kom samen met ons mee op kamp om deze mooie traditie verder te zetten, om samen met een groep enthousiaste JNM'ers te werken, maar vooral ook om te genieten van dit prachtig stukje natuur!

door **Kristiaan Proesmans**

Wat heeft deze jubileumeditie in petto?

Het eerste weekend van ons kamp (3-5 augustus) staat volledig in het teken van dit jubileum. En zeg nu zelf, wat zou een jubileumeditie zijn zonder onze oud-leden die dit kamp mee lieten uitgroeien tot een waar succes. Dus gaan voor één keer de leeftijdsgrenzen van JNM open. En dat weekend is gevuld met een variëteit aan activiteiten.

Zaterdag 4 augustus steken we de handen uit de mouwen voor een beheerdag in het teken

van dagvlinders. Als de avond valt, voorzien we een receptie waarop we terug in de tijd gaan naar de meest memorabele gebeurtenissen van ons kamp.

Zondag 5 augustus is het tijd voor verschillende sessies. Zo gaan we op oude kerkzolders op zoek naar de meest fantastische vleermuizen, op excursie in de prachtige omgeving, of gaan we juist ondergronds in de kilometerslange mergelgrotten...

Meer dan genoeg redenen dus om naar dit top evenement te komen.

Het Sint-Pietersbergkamp opent de grenzen

In voorgaande edities toonden we al aan, met onder meer combi-kampen met de NJN, dat SPB geen schroom heeft om grensoverschrijdend te werk te gaan.

Deze editie doen we er zelfs nog een schepje bovenop. Zo zal in samenwerking met 'Children of Hope' een tiental Oekraïense jongeren deelnemen aan ons kamp. Met deze samenwerking stellen we ons open als 'wereldburgers' die van elkaar kunnen en mogen leren.

De Sint-Pietersberg in kaart

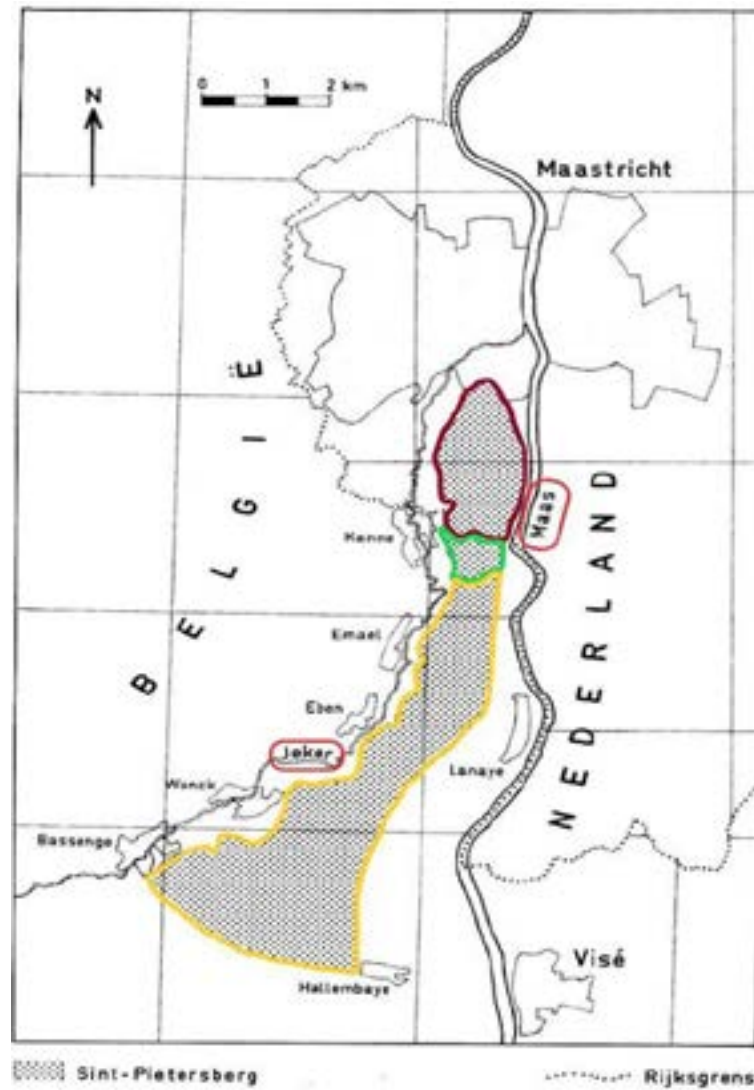
De Sint-Pietersberg is gelegen op de grens van Nederland, Vlaanderen en Wallonië, respectievelijk aangeduid in het rood, groen en geel.

Op de kaart is te zien dat de 8km lange heuvelrug is uitgesneden door de Jeker en de Maasvallei. Nadien is er nog een gedeelte van de plateau van Castaert, gelegen op het Vlaamse en deels het Waalse gedeelte van de Sint-Pietersberg, uitgegraven voor het Albertkanaal. Verder liggen er een beetje buiten de Sint-Pietersberg nog enkele natuurgebieden met een gelijk-aardige vegetatie, waar JNM ook actief is. Zo is er de Tiendeberg gelegen in Kanne, Brouhire d'Emael ten westen van Emael en de Coteau du tunnel-Bassegne ten oosten van het dorpje Wonck.

Hoe het beheer van de Sint-Pietersberg begon

De eerste oproep tot bescherming van het domein dateert van 1912. De redenen hiervoor waren de aanwezigheid van vuursteenbanken in het krijt, de rijke flora van de kalkgraslanden en de heidevegetaties op het met zand en maasgrind bedekte plateau. Door het uitbreken van WO I raakte die bescherming niet van de grond. In de jaren '30 ontstond er terug aandacht voor 'de berg' en kwam een publicatiestroom rond 'de berg' op gang. Daar kwam abrupt een einde aan toen WOII uitbrak.

Vanaf het begin van het interbellum* werd er op het Belgische deel van de Sint-Pietersberg op grote schaal kalksteen en vuursteen ontgonnen. Dit leidde tot een flinke reductie van de natuur op de Sint-Pietersberg. Het afgraven gebeurde zo snel dat al in de jaren veertig de Luikse 'Commission des Naturalistes Liégeois', die voor het behoud van 'de berg' ijverde, zich genoodzaakt zag drie groeves

in het zuidelijke deel van de Sint-Pietersberg aan hun lot over te laten, omdat ze al te erg beschadigd waren.

Behalve de verliezen door kalkwinning, had de Sint-Pietersberg ook te lijden onder de achteruitgang van de natuurwaarden ten gevolge van een totaal veranderd agrarisch landgebruik. Dit zorgde voor een verarming van wegbermen en het vrijwel verdwijnen van akkeronkruidflora. Zo zijn akkeronkruiden genoemd in 1821 zoals Wilde ridderspoor,

Herfstadonis en Akkerviltkruid niet meer te vinden. Echter, niet alles is hier verdwenen. Zo vinden we op de akkers nog de nachtkoekoeksbloem, spiesleeuwebek en eironde leeuwebek, akkerklokje, groot spiegelklokje, korenbloem en paardebloemstreepzaad[1][2].

Het keerpunt

Het keerpunt kwam er in het begin van de jaren zeventig. Aanvankelijk begon het beheer louter vanuit privé-initiatief. Zo werd bijvoorbeeld in 1973 door Ch. Tihon het reservaat van Heyoul opgericht. Réserves Naturelles nam het beheer onder zijn vleugels. In de daarop volgende jaren werden ook enkele terreinen in de Jekervallei beschermd. In 1977 begon de samenwerking

tussen de stad Visé en Réserves Naturelles. Sindsdien werden enkele terreinen, gelegen op de hellingen van het Maasdal, tot reservaat verklaard[2].

Hoe JNM begon op de Sint-Pietersberg

Ook op het Vlaamse gedeelte trokken enkele vrijwilligers het beheer op gang. Dit sprong in het oog van enkele JNM'ers (van afdeling Eeklo) die in de buurt op kamp waren. Gezien de situatie van de Sint-Pietersberg, besloten ze om er de komende jaren een beheerkamp te organiseren. Hoewel er aanvankelijk veel kritiek kwam op de werken, met name door slecht geïnformeerde lokale bewoners die weinig goede woorden hadden voor de 'ontbossers', waren de werken zeer succesvol. Het beheer stopte op verscheidene plaatsen de degradatie van de biologische waarden en de aandacht voor het potentieel van dit gebied groeide. Wat later werd ook Natuurpunt actief in dit gebied en kwam er ook steeds meer steun vanuit de politiek. Zo werd het terrein van Heyoul, ten

oosten van Lava-Eben-Emael, het eerste gebied dat beschermd werd. Het was echter al in 1949 geklasseerd**. Gedurende de jaren tachtig werden ook andere delen van de Sint-Pietersberg geklasseerd zoals Thier de Nivelles, Thier de Lanaye, Thier des Vignes en Thier a la Tombe[2].

** Klasseren van een landschap, gebouw of dorpsgezicht is een overheidsbeslissing, waarbij aan de toekomstige bestemmingen en eventuele wijzigingen van het geklasseerde goed beperkingen worden opgelegd, die specifiek zijn voor iedere klassering.

Daar stopte het echter niet. In 2002 werd Brouhire d'Emael beschermd en in 2004 werd het Plateau van Castaert geschonken aan Natuurpunt, Vereniging Natuurmonumenten en de Waalse overheid. Sinds 2013 is de Sint-Pietersberg, samen met het aangrenzende Jekerdal, officieel Natura 2000-gebied en geniet de berg als zodanig bescherming door de nationale en Europese overheid. In 2015 is de Tiendeberg ook uitgeroepen tot beschermd natuurgebied [3].

En wat nu?

In vergelijking met het begin van de 19de eeuw is de toestand radicaal veranderd en kunnen we naar een veelbelovende toekomst kijken. De afgelopen jaren werd de kalkwinning minder belangrijk. Het belang van conservering en restauratie van natuur- en cultuurwaarden daarentegen wordt steeds groter en krijgt steeds meer de voorkeur boven het agrarisch belang. Het huidig beheer is er voornamelijk gericht op de natuurwetenschappelijke betekenis van het gebied te vergroten. Wat de kalkgraslanden en heischrale graslanden betreft,

zijn de resultaten van het herstel uitermate succesvol. Dankzij een combinatie van maai- en graasbeheer wordt de struikopslag sterk teruggedrongen en is de biodiversiteit sterk toegenomen, hoewel dit hoofdzakelijk soorten betreft die reeds in de aangrenzende actuele vegetatie aanwezig waren. Voor een belangrijk deel zullen de te restaureren vegetaties afhangen van zaadaanvoer uit het gebied van de Sint-Pietersberg zelf. Het merendeel van de nog resterende biodiverse 'eilanden' in het gebied bezitten echter nog maar een beperkt aantal van de oorspronkelijk aanwezige soorten.

Wat het beheer van de zeer waardevolle, oude bosrestanten betreft, wordt hoofdzakelijk hakhoutbeheer uitgevoerd. Door doelgericht, grensoverschrijdend beheer van de gehele Sint-Pietersberg uit te voeren, zullen in de toekomst verschillende nieuwe, uit zuidelijker gebieden afkomstige, soorten worden aangetroffen. Dit is te zien aan de vondst van bergseseli in het Maasdal, en van roggelelie op het zuidelijk deel van de Sint-Pietersberg. Hiervoor

moeten echter wel de 'bosvrije steilranden', die dienen als stapstenen langs de Maas, intact blijven en niet door spontane boomopslag verdwijnen[2].

Hoewel door de jaren heen veel van de prachtige Sint-Pietersberg is teloorgegaan, kunnen we dankzij de puike beheerwerken van de afgelopen jaren hoopvol naar de toekomst kijken. Sommige soorten zijn onherroepelijk verdwenen, maar indien alle kansen benut worden voor de flora en fauna kan een gebied ontstaan, wellicht verschillend van wat er ooit was, maar toch van overeenkomstige waarde als 100 jaar geleden.

Bronnen

[1] Erens, G., Janssen, M., Stassen, E., Vankerkhoven, S. (2002). Opmerkelijke ongewervelden op de sint-Pietersberg. Likona.
[2] Willems, J. H., & Lejeune, M. (1996). De eeuwige St. Pietersberg. De Levende Natuur, 97(2), 69-75.
[3] Peumans, J., (2015). Een beheersplan voor de Tiendeberg en omgeving.

VERDWENEN & VERGETEN

Soorten die uitsterven verdwijnen meestal snel uit het collectieve geheugen. Daarom weten we vaak niet goed meer wat er vroeger allemaal bij ons voorkwam. De BeheerWerkGroep (BWG) duikt de Belgische natuurgeschiedenis in en zet enkele soorten in de kijker die je je misschien niet meer herinnert!

door Simon Schowanek

STEUR

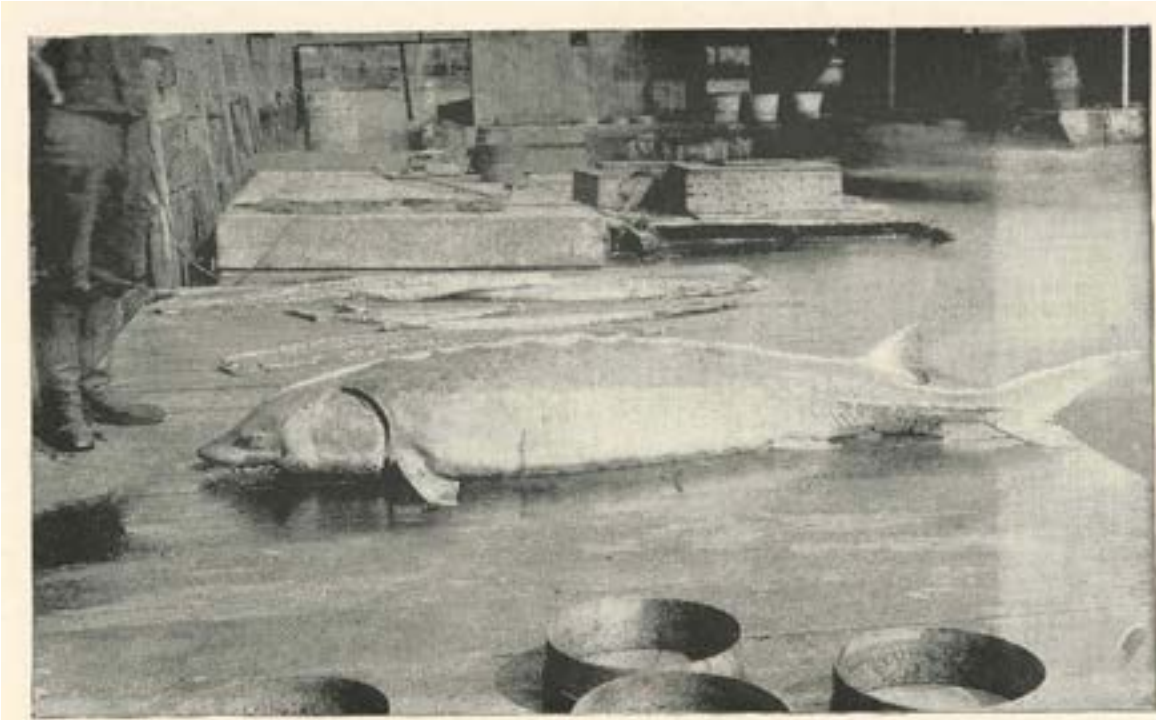
De Europese Steur (Acipenser sturio) is de grootste vis die ooit in onze rivieren rondzwom. Ze kon tot wel 3,5 meter groot worden en zo'n 300 kg wegen.

Oorspronkelijk kwam ze voor in alle grote rivieren van Europa, maar momenteel zijn er nog maar twee wilde populaties: één in Frankrijk en één in Georgië. We weten dat deze besnorde vis ook eeuwenlang in onze contreien voorkwam. De steur heeft namelijk geen schubben maar wel enkele typerende, harde beenplaten. Deze beenplaten bewaren erg goed en worden vaak gevonden tijdens archeologische opgravingen. Archeologische vondsten tonen dat de steur al sinds de laatste ijstijd rondzwom in de Schelde en

de Maas en gretig werd geconsumeerd door onze voorouders. De soort verdween waarschijnlijk eind 19de of begin 20ste eeuw. In een inventarisatie van de Zeeschelde uit 1842 duikt de steur nog op. Wanneer een nieuwe inventarisatie wordt gedaan in 1945 worden geen steuren meer gevonden. Waarschijnlijk is de steur verdwenen door overbevissing en een gebrek aan geschikte habitat. In Nederland lijkt de soort het nog tot de jaren '50 uitgehouden te hebben. Daar loopt momenteel ook een her-introductieproject waarbij de steur werd uitgezet in de Rijn. In 2016 werd een van deze uitgezette steuren terug gevangen nabij Zeebrugge, maar echt teruggekeerd is de soort waarschijnlijk nog niet.

This is a photograph from the Freshwater and Marine Image Bank at the en:University of Washington

40. ACIPENSER STURIO. Lateral view of female.

KROESKOPPELIKAAN

De kroeskoppelikaan (*Pelecanus crispus*) is een grote vogel die nu vooral in Zuid-Oost Europa voorkomt. Natuurliefhebbers die hun klassiekers kennen, weten dat de soort ook opduikt in het werk van de Romeinse schrijver Plinius de Oudere (24 voor tot 79 na Christus). De passage zelf is redelijk vaag, maar zegt dat er pelikanen te vinden zijn in “het noorden van Gallië, dicht bij zee”. Aangezien we in onze contreien beenderen hebben gevonden van kroeskoppelikanen kunnen we met redelijke zekerheid aannemen dat dit de soort was waar Plinius het over had. Er is enige discussie over de exacte locatie, maar de meeste historici gaan er vanuit dat Plinius de delta van de Schelde of de Rijn bedoelde. Of de soort hier toen ook effectief broedde, weten we niet, maar archeologische opgravingen tonen aan dat er tezelfdertijd wél broedkolonies waren in Engeland.

Het is niet duidelijk wanneer de kroeskoppelikaan exact uitstierf, omdat er niet zo veel vondsten zijn (vogelbeenderen worden niet zo heel vaak gevonden). We weten ook niet zo goed waarom de soort is verdwenen, waarschijnlijk lagen zowel bejaging door de mens als het veranderend klimaat aan de grondslag van het verdwijnen.

ZEEGRAS

Zeegrassen (*Zostera* spp.) zijn een groep planten die erg op gras lijken, maar in zee leven. In tegenstelling tot wat de naam doet vermoeden, zijn zeegrassen geen familie van de échte grassen die we op het land kennen. Toch hebben ze een beetje een vergelijkbare functie. Juist zoals er grasvelden zijn op het land, zo bestaan er ook grasvelden in zee. Vroeger vond je die ook in de Noordzee.

Zo'n zeegrasvelden zijn erg belangrijk voor de ecologie van mariene ecosystemen. Ze creëren een structuur waarop andere organismen kunnen groeien, leveren voedsel voor planteneters, zorgen voor nestplaats en vormen een kraamkamer voor kleine, jonge visjes. Bovendien verbeteren ze ook de waterkwaliteit. Door de stroomsnelheid van het water te verminderen zakken zware zanddeeltjes naar de bodem. Zo vangen de zeegrassen erosie op. Dat zorgt er voor dat het water helderder wordt, iets wat de zeegrassen hard nodig hebbe, want als het water te troebel wordt, krijgen ze geen licht meer en kunnen ze niet meer aan fotosynthese doen.

Zeegrassen zijn uitgestorven in België. In Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk komen zeegrassen nog wel voor, maar deze landen hebben het ook iets makkelijker. Ze hebben meer

kustlijn en meer geschikte habitat dan België. Desalniettemin zijn ook bij hen de zeegrassen zwaar achteruit gegaan. In Nederland werden al enkele pogingen gedaan om zeegras in grote aantallen terug te krijgen, maar tot nog toe zijn die herstelpogingen gefaald.

Het verdwijnen van zeegras in België is te wijten aan veel factoren. Eerst en vooral heeft de mens de kusten en de rivierdelta's erg naar zijn hand gezet (baggeren, veranderen van de getijdendynamiek, visserij op de zeebodem...), en dat is niet altijd goed uitgedraaid voor zeegrassen. Ten tweede is er de zogenaamde 'wasting disease'. Dat is een ziekte die een van de soorten, het groot zeegras, erg hard treft. Rond 1930 sloeg de ziekte toe aan de Atlantische kusten en deed grote stukken zeegras verdwijnen in Europa en de Oostkust van Amerika.

Tot slot heeft ook de waterkwaliteit een rol gespeeld. De Belgische kust is waarschijnlijk van nature redelijk troebel, maar door de verhoogde erosie en de afstroom van voedingsstoffen in zee, is ons water waarschijnlijk nog minder lichtdoorlatend geworden.

OEROS

De oeros (Bos primigenius) is de wilde voorloper van onze huidige koe. Vroeger kwam hij voor over heel Eurasië en Noord-Afrika. De stieren waren bijna volledig zwart, met grote hoorns; de koeien roodbruinig.

Qua uiterlijk was hij een beetje te vergelijken met de heckrunderen die je soms in natuurgebieden ziet rondlopen. De oeros was echter véél groter dan onze huidige koeien. Een oeros-stier had een schofthoogte van zo'n 160 tot 180 cm. Tijdens de laatste ijstijd waren oerosen zelfs nog groter. Sommige auteurs schatten dat ze toen een schofthoogte tot 2 meter(!) konden bereiken.

De soort kwam ook in België voor, maar het is niet altijd zo gemakkelijk om de verspreiding in kaart te brengen. Bij opgravingen is vaak moeilijk te achterhalen of opgegraven beenderen van een oeros zijn of van gedomesticeerde koeien. Vooral bij oude (Neolithische) rassen hangt veel af van de context, want de rassen uit die tijd waren groter dan onze koeien vandaag. Bovendien maken veel klassieke auteurs niet altijd onderscheid tussen de oeros en de wisent, waardoor er al eens verwarring durft optreden.

In Nederland lijkt de soort rond de Romeinse tijd uitgestorven (+/- 400 na Christus). In België is de verspreiding minder goed in kaart gebracht. Net zoals in Nederland hebben we vondsten die dateren uit de Gallo-Romeinse periode, maar mogelijk bleef de soort bij ons langer leven in Wallonië. De regio rond de Ardennen en de Franse Vogezen wordt dikwijls een van de

laatste strongholds van de Oeros in West-Europa genoemd. De soort overleefde daar mogelijk tot de 9de of 10de eeuw.

Het lijkt er op dat de Oeros sterk te lijden had onder de menselijke populatiegroei. Vermoedelijk was er veel concurrentie tussen de oeros en de gedomesticeerde runderen die de mens meebracht. We zien dan ook dat vanaf de Gallische periode het aantal botvondsten drastisch afneemt.

Tegen de 6de eeuw waren oerosen verdwenen over het grootste deel van West-Europa en waren ze zo zeldzaam in Frankrijk dat alleen koningen er mochten op jagen. Zo joeg Karel de Grote nog op een oeros in 802. Daarna vinden we echter geen geschriften meer en we vermoeden dat in de 9de of 10de eeuw de soort ook in Frankrijk uitstierf.

De allerlaatste oeros stierf in Polen in 1627, toch is de soort nooit helemaal verdwenen. De gedomesticeerde versie is nog steeds een vertrouwd zicht in vele natuurgebieden!

DE TERUGKEER VAN DE WOLF OF DE UITDAGINGEN VAN DE WILDERNIS

De wolf is eindelijk terug in Vlaanderen, na bijna tweehonderd jaar afwezigheid. Die spectaculaire terugkeer is niet verwonderlijk, want wolven zijn al twintig jaar bezig Europa opnieuw te veroveren. Bovendien doken ook andere verdwenen diersoorten, zoals de lynx, de bever en de otter de laatste jaren weer op in Vlaanderen. Zij profiteren allemaal van hun beschermde status: er mag niet meer op gejaagd worden. De wolvenopmars komt van twee kanten: de Italiaanse populatie, die zich vanuit de Alpen over Frankrijk verspreidt, en Oost-Europese wolven die steeds meer westwaarts in Duitsland oprukken. Als alles goed gaat, zou Vlaanderen zelfs een sleutelrol kunnen spelen in de genetische uitwisseling van wolfpopulaties op Europees niveau.

door Sander Govaerts

Dat de terugkeer van de wolf goed zal verlopen, is echter niet vanzelfsprekend. Kort nadat Vlaanderen een tweede wolf te zien kreeg, werd die overreden. Nu wil ik zeker geen betoog houden tegen de dagelijkse massaslachting op onze snelwegen, want die gevaren zijn al lang bekend, maar er wel op wijzen dat er dringend maatregelen (vooral wetgeving)

nodig zijn om de terugkeer van de wolf in goede banen te leiden. Deze mannetjeswolf toonde bijvoorbeeld geen angst voor mensen. Als een bever of een otter geen angst voor mensen toont, is er weinig aan de hand, maar een wolf is toch weer een heel ander dier. De emoties die wolven nog altijd oproepen bij mensen, zijn onvergelijkbaar met die van enig andere soort.

Welkom wolf

De wolf die sinds januari meermaals de voorpagina haalde, is een wolvin, Naya, geboren in Noord-Duitsland op een militair domein. Bij onze oosterburen speelden deze grote natuurgebieden, min of meer afgesloten van de buitenwereld, een belangrijke rol in de spectaculaire comeback

van wolven. Wellicht is het niet toevallig dat Naya ook bij ons een militair domein (dat van Leopoldsburg) uitkoos. In zo een omgeving veroorzaken wolven waarschijnlijk weinig overlast. Tot nu toe kan je de dode schapen op één hand tellen. Wolven hebben echter enorme territoria en als Naya een roedel sticht, wat waarschijnlijk is, kunnen wolven gemakkelijk grote delen van Vlaanderen gaan doorkruisen, of zich daar permanent vestigen.

De vraag is hoe we daarmee omgaan. De vereniging 'welkomwolf', die het grote publiek wil informeren over en warm maken voor onze nieuwe buur, benadrukt dat we preventief moeten werken en raadt aan schapenweides met schrikdraad en stevige hekken af te sluiten. Hun nadruk op preventie is zeer terecht. De vraag is alleen of we dat in Vlaanderen kunnen bewerkstelligen. Is het praktisch haalbaar alle weides zo af te sluiten? Er is een reëel gevaar dat de positieve houding die nu ten opzichte van wolven bestaat, afbrokkelt als aanvallen op vee toenemen (bijv. omdat een wolvin haar welpen moet voeden). In dat geval zouden wij wel eens een herhaling kunnen zien van het everzwijnenprobleem, dat in principe ook met degelijke afrasteringen kan opgelost worden. In de praktijk ziet bijvoorbeeld Open-VLD afschot van everzwijnen als enige echte oplossing. De ironie is natuurlijk dat een roedel wolven een everzwijnenpopulatie veel efficiënter zal beheren dan jagers dat ooit zullen kunnen.

Concurrent voor de jacht

Het grootste risico voor de succesvolle vestiging van een eigen Vlaamse wolvenpopulatie zijn misschien wel de jagersverenigingen. Dat jagers niet positief staan tegenover wolven hoeft geen betoog. Je kan eigenlijk ook niet anders verwachten van mensen die alleen maar, en zoveel

mogelijk, willen schieten (en zelfs massaal tamme fazanten loslaten om dat doel te bereiken). Jagersverenigingen verkondigen echter nog steeds dezelfde visie als hun voorgangers in de negentiende eeuw. Toen werden wolven nog bejaagd met een ongeziene haat, een haat die veel verder ging dan de gewone houding ten opzichte van 'ongedierte': dieren die z gezegd geen aanwijsbaar nut hebben en enkel schade veroorzaken. Een vos bijvoorbeeld is ook een stoorfactor, want die eet kippen, maar toch schrijft men hem zekere kwaliteiten toe die een wolf niet heeft. Men noemt een vos bijvoorbeeld sluw (zoals in Reinaert de Vos).

Symbool van alle kwaad

Die openlijke verachting van wolven is niet van alle tijden. De Romeinen bijvoorbeeld stonden positief ten opzichte van het dier, dat naar de mythische stichting van hun stad verwees. Volgens de overlevering zou een wolvin Romulus en Remus gezoogd hebben waardoor hen de hongerdood werd bespaard. Karel de Grote en de middeleeuwse kerk speelden een hoofdrol in een mentaliteitsverandering, waardoor wolven een symbool van het kwaad werden.

Een mooi voorbeeld is deze middeleeuwse miniatuur uit het twaalfde-eeuwse Aberdeen Bestiary *. Toen pas werd echt de oorlog verklaard aan

wolven. Terwijl het jachtrecht het doden van veel dieren (bijv. everzwijnen) beperkte, mocht iedereen een wolf doden. Meer nog, het was bijna een plicht, en vaak kon de jager zelfs een premie krijgen. Vergelijk het huidige Vlaanderen met zijn middeleeuwse equivalent, en wolf en everzwijn lijken wel van plaats gewisseld.

Maar waarom haatten onze voorouders wolven zo? Ze roofden inderdaad vee, maar dat kan je ook zeggen van vossen, beren, lynxen, of andere roofdieren. Vermoedelijk is de antipathie jegens wolven een gevolg van de kracht die deze dieren uitstralen, mogelijk in combinatie met het feit dat wolven in uitzonderlijke omstandigheden een bedreiging voor mensen kunnen vormen. Ze hebben niet alleen een enorm uithoudingsvermogen (er zijn vele voorbeelden van wolven die een rivier als de Maas overzwemmen en honderden kilometers op enkele dagen afleggen), ze passen zich ook heel makkelijk aan. Je vindt wolven van de poolgebieden tot de tropen en op bijna alle continenten. Terwijl de meeste symbolen van Europese wildernis (de wisent, de oeros, de eland, de beer, de lynx, de zeearend) al in de prehistorie, of ten laatste in de middeleeuwen, uit onze streken verdwenen, hield de wolf het in de Lage Landen uit tot de 19e eeuw; ondanks die intense vervolging.

De wolf in de oorlog

Gelukkig is die zwarte bladzijde uit de menselijke geschiedenis voorbij, of zo lijkt het toch. Wolven zijn nu officieel beschermd en mogen niet, of slechts bij hoge uitzondering, bejaagd worden. In de Europese geschiedenis kwamen eerder wel periodes voor waarin nauwelijks op wolven werd gejaagd. In oorlogstijd lag de jacht stil, vluchtten mensen voor het gevaar of werden ze gemobiliseerd. Proberen overleven werd hun allesoverheersende prioriteit. We weten uit historische bronnen dat wolfpopulaties juist dan sterk toenamen en zich verspreidden; zelfs nog tijdens WOII.

Dit verband tussen oorlog en wolfpopulaties weerspiegelt grotere processen van beperkt natuurherstel doordat bepaalde menselijke invloeden op het milieu worden afgezwakt (landbouw bijv.). Een aan te raden vorm van natuurbeheer kan je het echter niet noemen,

omwille van de ethische aspecten, maar ook omdat oorlog vaak net zo veel, zo niet meer, milieuschade als natuurherstel veroorzaakt. Belangrijk voor de terugkeer van de wolf in Vlaanderen anno 2018 is dat onze voorgangers oorlog niet alleen associeerden met een toename van wolfpopulaties, maar ook van wolfaanvallen. Dit wordt meestal toegeschreven aan wolven die lijken aten op het slagveld, wat inderdaad voorkwam, of aan bijgeloof, maar er is meer aan de hand. Juist in gebieden waar wolven al in vreedstijd voorkwamen, zoals de Ardennen, schreef men wolfaanvallen aan weerwolven toe.

Voor alle duidelijkheid: de meeste wolfagressie naar mensen is toe te schrijven aan hondsdelheid of uitlokking. De Franse historicus Jean-Marc Moriceau wijdde een boek aan historische wolfaanvallen in Frankrijk en bevestigt dit. Hij merkt echter ook op dat in specifieke gevallen wolven mensen wel degelijk als prooi zagen. Nog in 2010 werd een

jonge vrouw in Alaska dood aangetroffen. Alle sporen wezen op een wolfaanval. Acht wolven die in de buurt rondliepen, werden doodgeschoten. Op twee ervan vond men inderdaad DNA van de vrouw terug. Iets meer dan een half jaar geleden, september 2017, vond men het lijk van een Britse wandelaarster in Griekenland terug. Men gaat er vanuit dat wolven haar gedood hebben. De kans dat zoiets ooit in West-Europa

In de middeleeuwen was letterlijk iedere manier een goede manier om de uitroeiing van wolven te bewerkstelligen: ze werden afgeschoten, vergiftigd, opgejaagd met een meute jachthonden, in valkuilen gelokt ('wolfskuilen') en in hagen of netten gevangen.

Dit zie je op het miniatuur afkomstig uit het beroemde 14-eeuwse jachthandboek van de Franse edelman Gaston Fébus.

Dode wolven hing men op aan de galg of op een andere prominente plaats, net als terechtgestelde criminelen. Opnieuw een duidelijk teken van hoe men over de wolf dacht. Het stadsmuseum in Gent (het STAM) bezit nog altijd een wolvenpoot die vermoedelijk in de 18e eeuw aan de poort van het Gravensteen werd gespijkerd. Een afgehalte voorpoot diende als bewijs bij het innen van de premie, want er waren altijd individuen die met een dode wolf van dorp tot dorp trokken en dan een vergoeding vroegen.

In het staatsarchief van Luik vond men in 2012 nog wolvenoren in een dossier van uitgekeerde wolvenpremies uit Napoleons tijd (1795-1814).

plaatsvindt, is zeer klein, maar kan, met de juiste maatregelen, vrijwel tot nul herleid worden. Bijvoorbeeld door een aantal gedragsregels op te stellen waaraan mensen zich moeten houden, zoals in Noord-Amerika met beren. Waarschuwingen om geen voedsel voor wolven achter te laten of uit de buurt van hun hol te blijven, lijken misschien overduidelijk of overbodig, maar uit de praktijk blijkt steeds opnieuw dat het vaak wel nodig is.

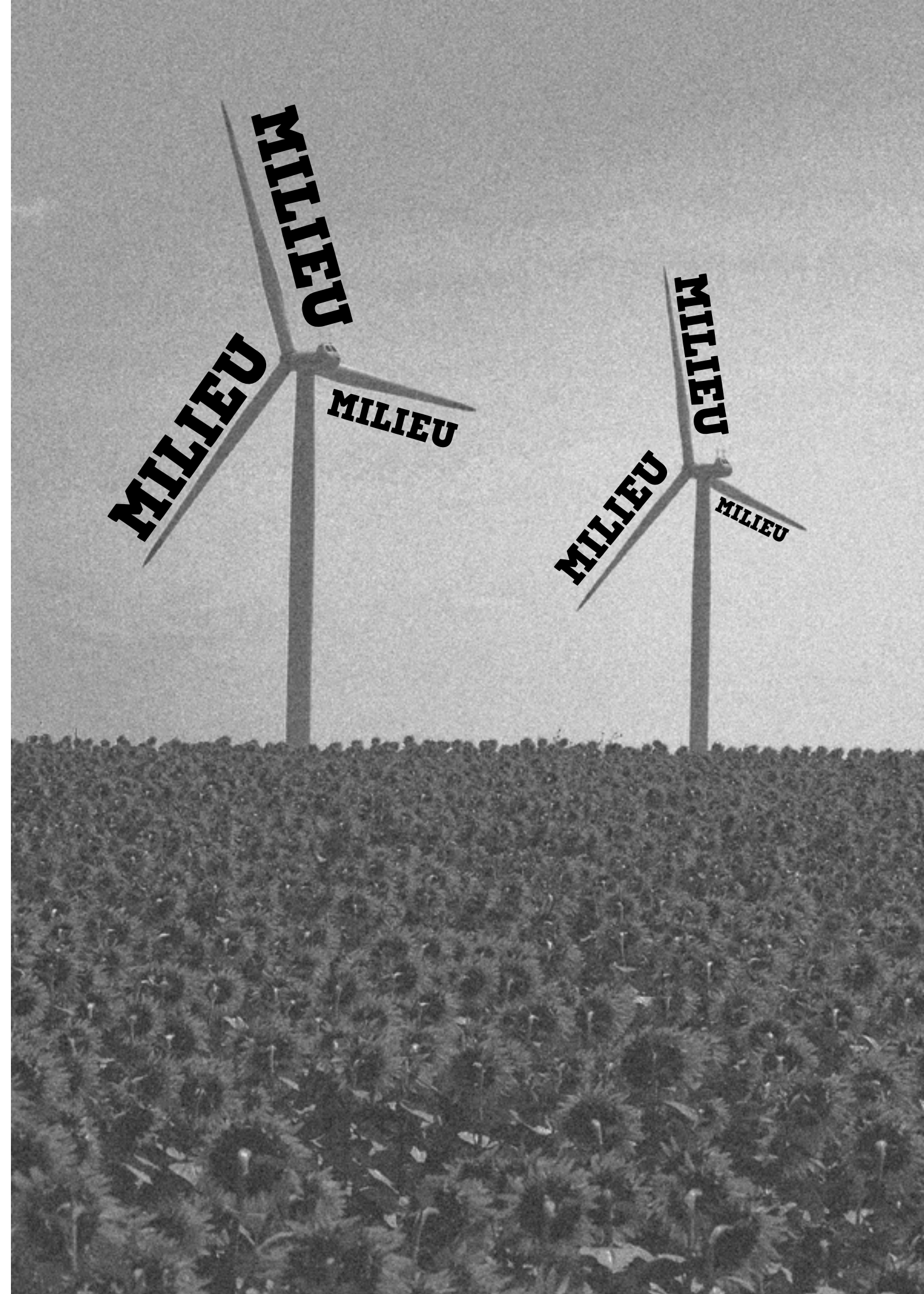
Dichter bij huis gaan zelfs in Duitsland, dat bekend staat als één van de meest wolfvriendelijke landen ter wereld, stemmen op om 'preventief' op wolven te jagen. Zo ontstond er commotie nadat een paar jonge wolven een militair van de Bundeswehr op patrouille bleven volgen tot die zijn kameraden tegenkwam. Vermoedelijk waren zij gewoon nieuwsgierig omdat ze nog nooit een mens van dichtbij hadden gezien, maar in de nasleep hiervan werd wel heftig gedebatteerd of militairen in wolfgebied munitie bij zich moeten dragen. Het toont in ieder geval aan hoe weinig er

nodig is om de situatie te laten escaleren. Het spreekt vanzelf dat tegenstanders van wolven elk incident zullen gebruiken om een einde te maken aan de beschermde status van het dier. In Zweden werd de jacht op wolven bijvoorbeeld heropend na aanvallen op jachthonden. Het laatste wat ik wil (en ik hoop iedereen die van natuur houdt), is dat de wolf na een zo lange afwezigheid opnieuw verdwijnt omdat niet voldoende voorzorgsmaatregelen genomen werden. In onze buurlanden, Frankrijk, Duitsland en Nederland, wordt al jaren gedebatteerd over 'hoe omgaan met wolven'. Vlaanderen kan

niet pretenderen proactief te zijn, want wij staan nu voor een voldongen feit: de wolf is terug en is gekomen om te blijven. De kans dat er in nabije toekomst nog een dier opduikt dat zich qua uitstraling met de wolf kan meten, is bijna onbestaande. Dichter bij de echte wildernis zullen wij niet komen. Het is de taak van natuurorganisaties zoals JNM en Natuurpunt om de overheid op haar verantwoordelijkheid te wijzen en de terugkeer van deze unieke diersoort in goede banen te leiden. Als wij het niet doen, doet niemand het.

Literatuur

Fuhr Eckhard, Rückkehr der Wölfe. Wie ein Heimkehrer unser Leben verändert (München: Goldmann, 2016; 2014).
Gimpel Madeleine (ed.), De wolf terug- eng of enerverend ? (Utrecht; Antwerpen: Kosmos Uitgevers, 2015).
Govaerts Sander, 'Mosasaurs. Interactions Between Armies and Ecosystems in the Meuse Region, 1250-1850' (Amsterdam: Proefschrift Universiteit van Amsterdam).
Luyts Gie, Met vryaerts en resoelen. Het verdwijnen van de wolf in Vlaanderen (Turnhout: Natuurpunt, 2002).
Moriceau Jean-Marc, Histoire du méchant loup. 3000 Attaques sur l'homme en France, XVe- XXe siècle, Fayard, 2007.

EEN EU ZONDER GLYFOSAAT: EEN ZEGEN OF EEN VLOEK

Eind 2017 was er heel wat te doen rond de stof 'glyfosaat'. Het gebruik van glyfosaat is al sinds 2002 in Europa toegelaten, maar elke pesticide in de EU moet na 15 jaar opnieuw geëvalueerd en goedgekeurd worden door Europa. Daarom moest de Europese Commissie eind 2017 stemmen of ze de Europese vergunning voor glyfosaat zou verlengen of niet. Normaal zou een stemming als deze weinig aandacht hebben getrokken, maar wat voor de meeste pesticiden een routinematig toelatingsproces zou zijn op basis van geüpdate informatie, onttaarde in een politieke veldslag tussen de voor- en tegenstanders van glyfosaat.

Na een hele hoop gelobby door zowel de voor- als tegenstanders, een reeks onbesliste stemmingen, en een Europees parlement dat aangaf dat het glyfosaat liever zag verdwijnen, besloot de Europese Commissie op 27 november uiteindelijk toch om het gebruik van glyfosaat goed te keuren. De vergunning werd wél maar met 5 jaar verlengd en niet met de volle 15 jaar, zoals eerst gepland. Toch scheelde het niet veel. Even zag het er écht naar uit dat de verlenging het niet zou halen en dat Europa glyfosaat zou verbannen.

Uiteraard was de verlenging controversieel. Tegenstanders beweerden dat de Europese commissie geplooid was voor de belangen van multinationals. Voorstanders zeiden dat Europa zich had laten intimideren door de 'groene lobby'. Hoe het ook zij, voorlopig blijft de stof toegelaten. Het kan dus geen kwaad om je een beetje te informeren over wat glyfosaat eigenlijk is en hoe het gebruikt wordt.

Wat is Glyfosaat?

Glyfosaat is een chemische stof die wordt gebruikt als onkruidverdelger. De stof blokkeert een chemische cyclus die alleen in planten, zwammen en sommige micro-organismen voorkomt. Het stopt de aanmaak van enkele proteïnen die de plant nodig heeft om te groeien en daardoor sterft hij af. Mensen en dieren hebben deze cyclus niet

en ondervinden bijgevolg weinig tot geen directe effecten.

Bij het grote publiek is de stof vooral bekend als hoofdbestanddeel van 'Roundup', een onkruidverdelger gemaakt door biotechbedrijf Monsanto. Monsanto is echter niet de enige producent van glyfosaat: ondertussen zijn er meerdere bedrijven die de stof produceren. Monsanto heeft dus geen monopolie.

Bij landbouwers is het product razend populair. Glyfosaat is de meest gebruikte onkruidverdelger in Europa en in de wereld, vooral omdat het wordt aanzien als een effectieve, relatief veilige pesticide. De stof kwam in 2015 echter in opspraak toen het International Agency for Research on Cancer (IARC) de stof klasseerde als 'waarschijnlijk kankerverwekkend'. Sindsdien is er een discussie opgelaaid over hoe veilig de stof effectief is.

Wat doen boeren met glyfosaat?

Glyfosaat wordt vooral gebruikt om velden onkruidvrij te houden. Op die manier zorgen boeren ervoor dat hun gewassen geen concurrentie krijgen van wilde onkruiden en ze meer voedsel kunnen produceren op hun stuk grond. Eén van de essenties van

onkruidbestrijding is voorkomen dat onkruiden zich kunnen verspreiden en ze bestrijden vóór ze zich vermenigvuldigen. Glyfosaat is daar goed in. Het vernietigt planten tot in de wortel. Dat is belangrijk voor onkruiden die zich via hun wortels kunnen verspreiden, zoals veldbeemdgras.

In Europa wordt glyfosaat vooral gebruikt om het veld onkruidvrij te maken vooraleer het wordt ingezaaid. De stof is effectief in het verdelgen van onkruid, maar breekt ook erg snel af (ja, glyfosaat is biologisch afbreekbaar). Hierdoor ondervinden nieuw ingezaaide gewassen er geen hinder van. Zodra het gewas er staat, moet een boer andere methodes gebruiken om onkruiden te verdelgen. Want zolang je teelt niet resistent is tegen glyfosaat zal dat glyfosaat zowel het onkruid als je eigen gewassen verdelgen. Na de oogst kunnen

door **Simon Schowanek**
en **Helena Vanrespaille**

boeren opnieuw glyfosaat gebruiken, bijvoorbeeld om onkruiden tegen te gaan voor ze een groenbedekker inzaaien.

In Amerika wordt glyfosaat ook gebruikt in combinatie met glyfosaat-resistente GGO's (planten die tegen glyfosaat kunnen). Op die manier kunnen boeren onkruiden bestrijden terwijl hun gewassen nog op het veld staan. In Europa gebeurt dit echter nauwelijks door de strenge GGO-regulering.

Zijn er alternatieven voor glyfosaat?

Ja, die zijn er, maar die alternatieven zijn niet per se beter voor mens en milieu. De meest voor de hand liggende zijn: onkruiden omploegen of de bodem oppervlakkiger bewerken. En landbouwers kunnen natuurlijk ook overschakelen naar andere herbicides.

Door te ploegen worden onkruiden afgedood. Door de bodem om te keren, raken planten versneden, komen hun wortels boven te liggen en drogen ze uit. Die aanpak werkt enkel als het niet regent de dagen na het ploegen. Ploegen doe je ook om de bodem te verluchten en klaar te leggen om daarna in te zaaien.

Maar ploegen heeft ook nadelen. Door de bodem om te woelen verstoort je het bodemleven

en de humus in de bodem teert weg in aanraking met de lucht. Dit vermindert de bodemkwaliteit op lange termijn en zorgt ook voor meer CO2-uitstoot (afkomstig van wegterende humus). Bovendien is een omgewoelde bodem veel gevoeliger voor erosie. De bovenste bodemlaag spoelt af en vormt hinderlijke modderstromen die waterlopen vervuilen. Op erosiegevoelige percelen is het zelfs verboden te ploegen. In zo'n gevallen kan een herbicide als glyfosaat een alternatief bieden, door landbouw mogelijk te maken zonder dat je daarvoor moet ploegen, de zogenaamde 'no-till' landbouw.

Uiteraard bestaan er nog andere methodes. Zo leggen bioboeren een vals zaaibed klaar. In het valse zaaibed beginnen de onkruidzaden te kiemen, waarna ze worden vernietigd, bijvoorbeeld door te wieden. Pas daarna legt de boer een echt zaaibed klaar waar een groot deel van de onkruidzaden uit verdwenen is, en zaait er zijn gewas in. Die praktijken vragen wél een pak meer arbeid en fossiele brandstoffen. Dat kan in West-Europa duur uitvallen, zeker voor landbouwers die maar weinig marge op hun producten hebben.

Andere onkruidverdelgers

Er zijn ook andere herbiciden die glyfosaat zouden kunnen

vervangen, maar velen twijfelen of die echt met glyfosaat kunnen concurreren. Glyfosaat wordt wel eens een 'once-in-a-century-herbicide' genoemd omdat het een herbicide is die erg effectief is in het doden van planten, met verrassend weinig neveneffecten voor mens en milieu. Omdat het werkt op een cyclus die alleen in planten, zwammen en micro-organismen voorkomt, ondervinden andere organismen (zoals mensen en dieren) zo goed als geen schade. Bovendien breekt glyfosaat snel af en bindt het zich sterk aan de bodem, wat het risico vermindert dat de stof op plaatsen terecht komt waar je ze niet wil hebben. De combinatie van selectiviteit en snelle biologische afbreekbaarheid zorgt ervoor dat glyfosaat weinig 'collateral damage' aanricht in vergelijking met de meeste andere pesticiden.

Enkele andere pesticiden worden soms wel geopperd. Twee die veel voorkomen zijn pelargonzuur en melaldehydrazide (niet over de namen struikelen ;)). Dit zijn twee biologische herbiciden (dat wil zeggen van natuurlijke oorsprong) die gemaakt worden uit geraniums. Ze worden vaak verkocht als een ecologisch alternatief voor glyfosaat, maar ook deze stoffen kunnen milieuschade aanrichten: ze kunnen gevaarlijk zijn in oppervlaktewater en schade aanrichten aan andere planten en semi-aquatische

organismen. Bovendien – en dat is niet onbelangrijk – zijn ze niet even effectief in het verdelgen van onkruiden als glyfosaat, waardoor je er meer van moet gebruiken.

Uiteraard zijn er nog andere herbiciden die een mogelijk alternatief bieden. Zo zijn er ook nog – hou u vast – imazethapyr, trifluralin en pendimethalin. Maar ook die presteren op verschillende vlakken slechter dan glyfosaat: of ze breken niet zo snel af, of ze hebben andere neveneffecten, of ze werken niet even efficiënt...

Maar veroorzaakt glyfosaat geen kanker?

Uitleggen hoe glyfosaat werkt, is uiteraard maar de helft van het verhaal. Een van de voornaamste redenen waarom glyfosaat zoveel controverse oproept, is omdat wordt beweerd dat de stof kanker zou veroorzaken. Als bewijs hiervoor wordt dikwijls verwezen naar een rapport van het International Agency for Research on Cancer (IARC). Deze instantie noemde glyfosaat immers “waarschijnlijk

kankerverwekkend”. Het IARC-rapport wordt zo vaak uit zijn context gerukt dat het in feite een eigen artikel verdient. Helaas hebben we daar niet de plaats voor. Grosso modo zijn er twee belangrijke punten die je moet weten over het IARC rapport. Ten eerste moet je weten dat het IARC niet meet hoe gevaarlijk een stof is. Het onderzoekt alleen of een stof kanker kan verwekken onder bepaalde omstandigheden. Een goed voorbeeld is een hamer. Kan een hamer dodelijk zijn? Onder sommige omstandigheden wel. Bijgevolg zou het IARC een hamer op een lijst met ‘dodelijke voorwerpen’ zetten. Moeten we ons druk maken om hamers? Niet echt.

Het IARC kijkt dus niet hoe waarschijnlijk het is dat je van iets kanker krijgt, maar puur of het theoretisch mogelijk is. Zo’n classificatie is bijgevolg niet informatief als je wil beoordelen of een stof als glyfosaat een probleem vormt voor onze maatschappij. Op die lijst staan zowel dingen die heel gevaarlijk kunnen zijn als dingen die dat totaal niet zijn. Wat dacht je

bijvoorbeeld van nachtwerk, kapper zijn, gepekelde groenten? Allemaal potentiële kankerverwekkers volgens het IARC. Van zonlicht zijn we zelfs zeker dat het kanker kan veroorzaken, maar dat wil niet zeggen dat niemand nog naar buiten wil.

Een tweede feit, dat ook vaak vergeten wordt, is dat het IARC volledig geïsoleerd staat met haar mening. Geen enkele andere wetenschappelijke instantie volgt de bewering dat glyfosaat kanker zou kunnen veroorzaken. Meerdere onderzoeken stellen open en bloot dat de conclusie van het IARC foutief is. De Food and Agricultural Organisation van de Verenigde Naties, de Wereldgezondheidsorganisatie, het Europees Voedselagentschap, het Amerikaans Environmental Protection Agency, het Europees agentschap voor Chemische stoffen, meerdere reviews door wetenschappelijke panels... Allemaal vinden zij dat er geen bewijs is dat glyfosaat kankerverwekkend is. Het is verleidelijk om je blind te staren op het IARC rapport, maar daarmee negeer je het grootste

deel van het wetenschappelijk bewijs: meer dan drie decennia onderzoek toont dat er geen verband is tussen glyfosaat en kanker.

Ok, maar het is een pesticide, dus het moet toch giftig zijn?

Ook dat valt best mee. Zoals we eerder aanhaalden: glyfosaat werkt op een biologische cyclus die niet voorkomt bij dieren of mensen, dus het effect dat glyfosaat op planten heeft, zegt niets over hoe gevaarlijk de stof voor ons is. Uiteraard hebben wetenschappers berekend hoe giftig de stof is en hoeveel je er kan van innemen voor je doodgaat. Dat doen ze aan de hand van de LD50 (de dosis waardoor je 50% kans hebt om te sterven). De LD50 van glyfosaat is 5600 mg/kg. Dat betekent dat als je 5600 mg consumeert per kilo lichaamsgewicht, je 50% kans hebt om te sterven (een persoon van 100 kg zal dus meer dan een halve kg moeten eten voor dat het geval is). De LD50 van keukenzout is 3000 mg/kg, dat is bijna dubbel zo giftig als glyfosaat. Cafeïne heeft een LD50 van 192 mg/kg en is bijna 30 keer zo giftig. Als we de LD50 van glyfosaat vergelijken met die van andere pesticiden dan hoort glyfosaat bij de 10% veiligste pesticiden.

Laat je ook niet bang maken door de term “pesticide”. Dat is een erg breed begrip dat zowel stoffen omvat die erg giftig zijn als

stoffen die redelijk onschadelijk zijn. Om een voorbeeld te geven, je kruidenrek thuis zit bomvol pesticiden. De aromatische stoffen die planten aanmaken om herbivoren van zich af te houden vinden wij net pittig en voegen wij toe aan ons eten. Denk maar aan munt, tijm, rozemarijn, peper... Sommige van die ‘kruiden’ worden effectief gebruikt als industriële pesticide.

Conclusie

Het is je waarschijnlijk wel opgevallen dat de auteurs van dit artikel positiever staan ten opzichte van glyfosaat dan veel andere JNM’ers. Wij denken dat glyfosaat zijn plaats heeft in een duurzame landbouw.

Glyfosaat is geen wondermiddel voor alles. Het is niet overal gewenst en er zijn zelfs enkele problemen met het huidige gebruik, maar de stof heeft haar nut. Door bestrijdingsmiddelen als glyfosaat te gebruiken, kunnen we meer voedsel produceren op minder grond en gaat er ook minder natuur verloren. Dat vinden wij belangrijk op een planeet waar nog 2 tot 3 miljard bewoners zullen bijkomen, zeker als je bedenkt dat zowat alle beschikbare landbouwgrond nu al in gebruik is, en dat landgebruik een veel grotere oorzaak is van biodiversiteitsverlies dan het gebruik van pesticiden.

Bovendien heeft de populariteit van glyfosaat er voor gezorgd dat veel oudere en onveilige pesticiden verdwenen zijn. Bij een verbod op het gebruik van glyfosaat is de kans groot dat veel landbouwers teruggrijpen naar die oudere bestrijdingsmiddelen... Daarom is er in onze ogen nood aan een genuanceerde oplossing, waarbij duidelijk vastligt waar en wanneer glyfosaat soms wel en soms niet gebruikt mag worden. Mocht Europa hebben gezegd: “niemand in Europa kan glyfosaat gebruiken”, dan wordt zoiets onmogelijk.

We beseffen dat dit een controversieel standpunt is in sommige kringen. Glyfosaat is en blijft een polariserend onderwerp. Daarom dagen we je uit om onze meningen in vraag te stellen en zelf op onderzoek te trekken. De conclusies van de studies die we aanhalen, zijn allemaal op het internet te vinden. Of je kan het ook eens aan een boer zelf vragen! Zoek een landbouwer op die glyfosaat gebruikt en vraag hem waarom hij dat doet? Of vraag eens aan een toxicoloog hoe schadelijk glyfosaat écht is. Zij kan je ongetwijfeld meer vertellen dan wij kunnen.

Wil je meer weten over glyfosaat? Neem dan eens een kijkje in de volgende artikels:

Glyfosaat, bron van alle kwaad? (in Eos)
<https://www.eoswetenschap.eu/natuur-milieu/glyfosaat-bron-van-alle-kwaad>

17 questions about Glyphosate (op Food and Farm discussion lab)
<http://fafdl.org/gmobb/17-questions-about-glyphosate/>

Glyphosate literature Reviews (op Food and Farm Discussion lab)
http://fafdl.org/wiki/index.php?title=Glyphosate_Literature_Reviews

GLYFO EN BIO

Wie in april een fietstochtje maakte op ‘den buiten’ of in zijn luie zetel naar een voorjaarsklassieker keek, merkte het waarschijnlijk al: frisgroene weiden afgewisseld met rosse, dode vlaktes. Daar kwam - meer dan waarschijnlijk - glyfosaat aan te pas.

Dit populaire middel is het geknipte product voor de industriële landbouw. Het werkt snel, en dat is noodzakelijk in een landbouwmodel dat amper leefbaar is en waar tijd dus een nog kostbaarder goed wordt. Daarnaast is het in handen van dezelfde agroindustriële giganten die ook andere bestrijdingsmiddelen, zaaigoed en bovenal advies leveren aan gangbare boeren. Op die manier wordt de boer afhankelijk gemaakt van de agrogigant.

Het is ietwat ironisch dat een positieve Europese landbouwmaatregel (en die zijn niet dik gezaaid), namelijk het verplicht inzaaien van bodembedekkers, leidt tot het gebruik van het chemische glyfosaat. Het inzaaien van bodembedekkers, in de meeste gevallen gras, gebeurt in het najaar, na de oogst van de teelt, hoofdzakelijk maïs, granen of aardappelen. Het is niet alleen een maatregel tegen erosie, de bodembedekkers dienen ook als vanggewas voor stikstof. De stikstof die op een kaal veld zou uitspoelen naar diepere grondlagen en daar

het grondwater zou vervuilen, wordt door het gras opgenomen. Wanneer het gras afsterft, komt die dan langzaam terug vrij voor een volgende teelt, in de gangbare landbouw meestal opnieuw maïs, granen of aardappelen. Om het gras te laten afsterven, gebruiken de gangbare landbouwers glyfosaat.

Bodembedekkers vernietigen

In de biolandbouw komen er bij het vernietigen van de grasmat geen chemische middelen aan te pas. De grasmat wordt gefreesd. Een frees ‘mixt’ de grasmat in kleine stukjes. Bij zonnig weer

door Koen Wyers

drogen de grasstukjes uit en sterven ze af. Het effect is dus hetzelfde als glyfosaat, het duurt alleen langer en moet op het juiste moment gebeuren. Dat lijkt misschien onhandig, maar het is een zegen voor de bodem. Omdat glyfosaat spuiten geen bodembewerking vraagt, kan het ook wanneer de grond nog erg nat is. In de praktijk gebeurt het spuiten dus vaak op een te natte ondergrond. Niets is erger voor de bodemstructuur dan er met een zware tractor over te rijden wanneer de grond te nat is. Hoe natter de bodem, hoe compacter hij namelijk wordt als je er over rijdt en dat is nefast voor het

vlot wortelen van planten. De grasmat machinaal bewerken daarentegen gaat alleen wanneer de bodem droog genoeg is. Op die manier vermijden biolandbouwers stevast structuurschade aan de bodem. Zowel de gangbare landbouwers als de biolandbouwers ploegen bijna altijd het grasland na het respectievelijk bespoten of gefreesd te hebben. Ploegen is nu eenmaal de meest gebruikte methode om de grond te bewerken in België, zowel in de conventionele landbouw als in de biolandbouw.

Machinale bodembewerking is ook veel preciezer. Je moet al serieus in slaap vallen om de buurman zijn perceel mee te bewerken maar wie zag nog geen perceelrand met een rosse haag, een gracht die platgespoten werd of een nabijgelegen veld dat een snuifje heeft meegekregen? Glyfosaat is een precisiezaak en bij het minste zuchtje wind geef je het naburige perceel ook een rosse tint. En dan hoef je nog niet eens een cowboy te zijn. Er zijn talloze schadeclaims van bioboeren tegen hun gangbare burens omdat zij niet voorzichtig genoeg spotten. Ondanks reglementering door de overheid zullen er altijd onvoorzichtige boeren blijven bestaan die de verdunningsdosis negeren, nonchalant omspringen met de randen, de machines niet goed proper maken of de haag ook een beurt geven. Daarnaast bestaat de kans dat bepaalde onkruiden uiteindelijk steeds meer resistentie zullen opbouwen tegen glyfosaat

waardoor er weer naar een ander middel moet overgegaan worden. In de VS is dat reeds een groot probleem. Een doodlopend straatje dus...

Alternatieven voor gras

Gangbare landbouwers gebruiken tot nog toe vooral gras als bodembedekker maar dat is nogal een taai gewas. Er bestaan bodembedekkers die veel gemakkelijker machinaal stuk te krijgen zijn, of die in de winter stukvriezen, die dezelfde of betere eigenschappen hebben. Veldbonen, erwten, wikkes en andere vlinderbloemigen zijn heel eenvoudig machinaal in te werken en hebben bovendien het voordeel dat ze stikstof uit de lucht halen en in de bodem vastleggen. Andere gewassen zoals Japanse haver en phacelia zijn goede snelgroeiende bodembedekkers die het onkruid voor zijn en bovendien stukvriezen in de winter. Het gebruik van dergelijke bodembedekkers maakt glyfosaat overbodig.

Gras vernietigen bij niet-kerende bodembewerking

Ook de Vlaamse overheid voert al eens goede landbouwregels in. Ploegen in erosiegevoelige gebieden wordt aan banden gelegd. Hierdoor moeten landbouwers overschakelen op niet-kerende bodembewerkingen. De biologische sector is een belangrijke trekker van deze landbouwtechniek. Veel biologische boeren passen de

techniek al jaren toe omdat ze het bodemleven (de heilige graal van de biolandbouw) niet verstoort. Gras vernietigen zonder te ploegen, gebeurt met een rotorkopeg. Deze machine kan de grasmat heel oppervlakkig vernietigen en fijn krijgen zonder diepere bodemlagen te verstoren. Nadien wordt de grond getild en belucht met verende tanden (een actisol), die de bodemlagen niet keren. Niet-kerende grondbewerking is dus helemaal niet afhankelijk van glyfosaat.

Valse zaaibedden, branden en preventie

Daarnaast gebruiken biolandbouwers ook een vals zaaibed om onkruid klein te krijgen. De grond wordt klaargelegd, het onkruid kiemt en wordt met een volveldse schoffel of triltand vernietigd. Dit heeft enkel zin bij een droge bodem en zonnig weer, zodat het onkruid onmiddellijk verdort. Omdat dergelijke bodembewerking niet veel kracht vereist, gebeurt het met een lichte tractor waardoor de impact op de bodemstructuur quasi nihil is. Een andere methode om het onkruid te vernietigen, is het branden. Tegenwoordig kan je met zeer zuinige gasbranders onkruid branden in de rij. Het onkruid wordt dan gebrand vlak voor de kieming van het gewas (bijvoorbeeld wortelen) waardoor er nadien minder wiewerk is.

Bovendien zetten biolandbouwers in op onkruidpreventie.

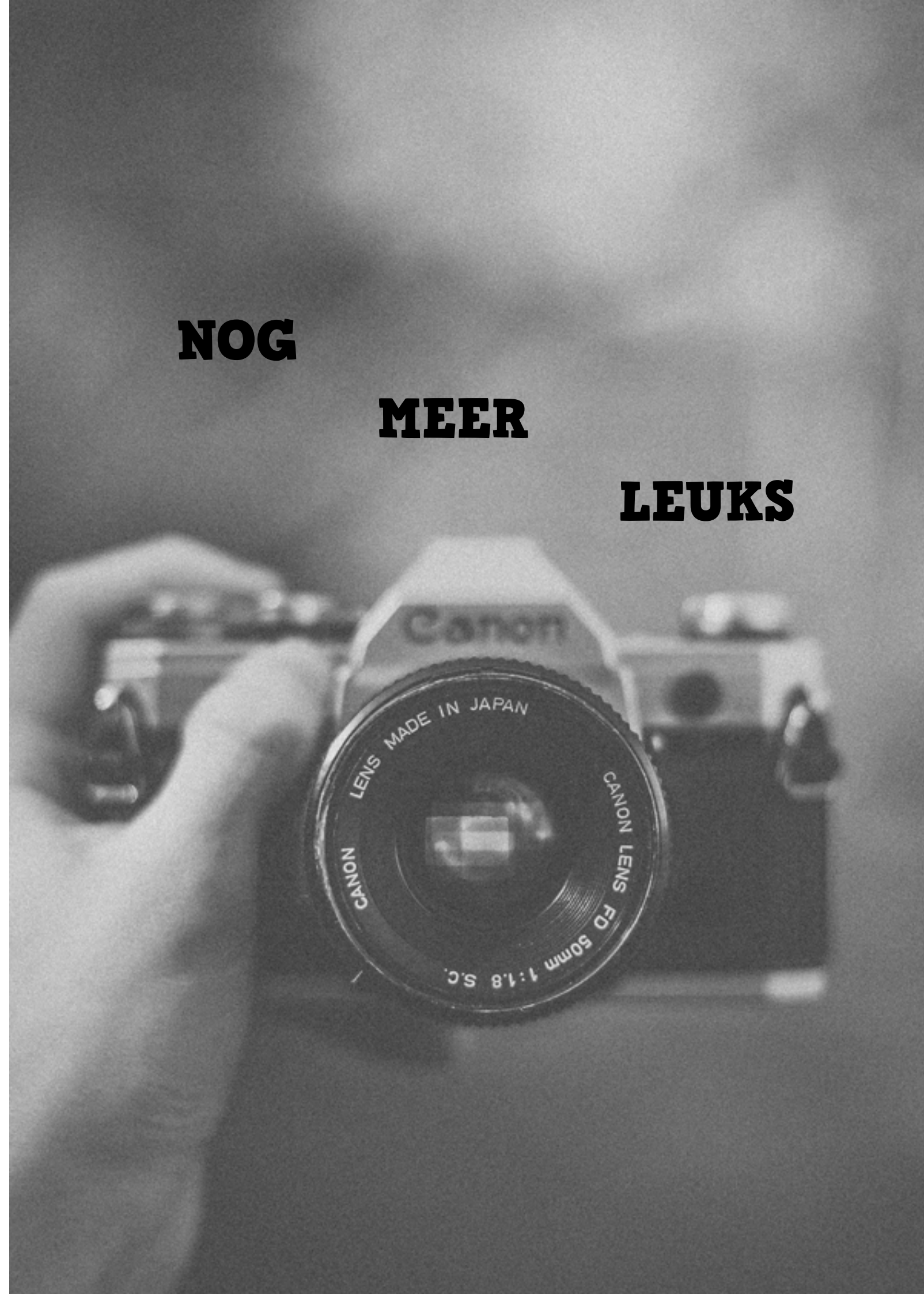
Een vals zaaibed en onkruid branden put de zaadbank uit. De teelt goed onkruidvrij houden en het onkruid niet in zaad laten komen, zorgt voor minder werk in het volgende teeltjaar. Wortelonkruiden krijgen met de juiste machinale aanpak amper een kans. Gangbare landbouwers daarentegen gebruiken glyfosaat als laatste redmiddel. De onkruiddruk zal hen worst wezen waardoor de zaadbank niet wordt uitgeput. De onkruidplanten die wel in zaad komen worden niet verwijderd, waardoor de zaadbank terug wordt aangevuld. Bovendien mag glyfosaat dan wel een wondermiddel heten, het helpt niet tegen diep gewortelde wortelonkruiden, die nog niet boven staan bij de behandeling, zoals akkerwinde en heermoes. Glyfosaat gebruiken is onkruid vernietigen wanneer het eigenlijk al te laat is, elk jaar opnieuw. Biologische landbouwers pakken onkruid preventief aan en werken toekomstgericht door elk jaar opnieuw de onkruiddruk te verlagen.

Glyfosaat, een product van en voor de industrie?

Glyfosaat is een product dat getrouwd is met de industriële landbouw. Het is een lapmiddel in een landbouwsysteem dat op de lange termijn onleefbaar is. Een systeem dat steeds meer externe input vraagt: kunstmest en pesticiden; en een dode bodem achterlaat. Een systeem waar de boer de slaaf is van een markt gedomineerd door voedingsgiganten en agromultinationals. Een systeem waar men liever gezondheidsrisico's neemt met allerlei pesticiden dan tijd- en opbrengstverlies. Glyfosaat is de noodoplossing voor de boer zonder marge in prijs en tijd.

Om af te sluiten zal ik het toch nog maar eens neerpennen in de Euglena, voor de vierde keer, misschien komt het dan aan: het probleem is niet een tekort aan voedsel in de wereld, het probleem is de toegang tot voedsel. Pak dat eerst aan vooraleer tijd en geld te steken in onderzoek naar nieuwe superpesticides of voedzame ggo's die slechts een doekje voor het bloeden zijn. Duurzame landbouw bereik je niet door het probleem op te lossen als het zich voordoet, maar door te voorkomen dat het plaatsvindt.

NOG MEER LEUKS

Oplossing van de pannenkoeken-quiz:

2 padden / 1 alpenwatersalamander / 1 egel / 1 waterral

DIE VAN NATIONAAL

De zomer staat voor de deur en dat betekent dat we jullie drie hete* JNM-toppers voorschotelen.

Jorn Van de Velde, nog heel even bondssecretaris en een JNM-begrip, niet alleen binnen JNM-nationaal, maar ook in zijn afdeling. Iris Van Cleuvenbergen, de steun en toeverlaat van ini's over alle afdelingen heen. In haar hoofd zelf nog een beetje ini en hard van plan dat nog lang zo te houden. Elias Van Bruyssel, voor de VP in de RvB (voorzitter dus van de vormingsploeg) en een beetje verlegen want hij wil liever niet zelf op de foto. Hoe je dat oplost als je hem nodig hebt, bijvoorbeeld op het congres? Gewoon aan iedereen vragen: "zijde gij Elias Van Bruyssel?". Succes niet gegarandeerd, maar wel absoluut zeker dat je er zot veel JNM-contacten bij hebt.

Dit is mijn eerste jaar in het HB, maar ik heb er nog geen moment spijt van gehad. Ik zit al sinds mijn 15 in het bestuur van afdeling Neteland en ik heb al een hele hoop kampen achter de kiezen, maar "die van nationaal" waren altijd een beetje een ver-van-mijn-bed-show voor mij. Tot ik deze zomer op kamp nummer 4 van 9, met een gigantisch slaapttekort en 7 tassen koffie in mijn systeem, een telefoontje kreeg van op congres, "of ik het niet zag zitten om opperini te worden" (bedankt daarvoor trouwens, Jorn :)). Toegegeven, was ik volledig bij zinnen geweest, had ik waarschijnlijk geweigerd. Wat moest ik daar nu gaan doen, tussen al die mensen met tonnen ervaring in het organiseren van activiteiten, het leiden van vergaderingen, om nog maar te zwijgen van die zotte natuurkennis en passie voor het milieu? Maar wanneer je dan nét in die kampensfeer zit en ook dat tikkeltje impulsiever bent door het gebrek aan slaap en het teveel aan koffie, heb je al "ja" gezegd voor je het goed en wel beseft.

*Sprenkel er tijdens het congres wat druppeltjes water op en we beloven dat ze beginnen te sizzelen.

Iris Van Cleuvenbergen
Opper-ini

Afdeling: Neteland
Dagdroomt minstens drie keer per week over ... uw moeder
Geboren: 15 november 1995 (maar pas écht toen ik als 7-jarige bij de JNM kwam binnenstuiken!)

Dus nu zitten we hier, bijna een jaar verder, en ben ik zelf een van die mensen "van nationaal" geworden. De band met mijn afdeling ben ik niet verloren - ik heb dit jaar de eer om daar voorzitter te zijn, en ik ben ook regio-ondersteuner - maar mijn hart ligt toch bij de nationale ini-werking. Dat enthousiasme, die creativiteit, die teamgeest en zorg en respect voor elkaar... Dat is wat ini's zo bijzonder maakt, en waar wij als 'volwassenen' nog zó veel uit kunnen leren. Wat voor ons soms een ingewikkeld probleem lijkt, is in de ogen van een ini vaak heel eenvoudig op te lossen met de juiste dosis out-of-the-box-denken en een vleugje impulsiviteit. Ik vind dat heerlijk om te zien, en put daar ook enorm veel kracht uit.

Zelf was ik een eerder ingetogen ini. Sterker nog, ik praatte eigenlijk nauwelijks met anderen, tot ik als 15-jarige puber op een kamp vertrok genaamd "Moeke é viskes gebakken". Daar heb ik echt fan-tas-tische mensen ontmoet en ben ik helemaal uit mijn schelp gekropen, zowel binnen als buiten JNM. Ik vond er een luisterend oor en vooral ook een gezonde dosis zelfvertrouwen, en dat heeft me al die jaren daarna enorm vooruit geholpen.

Ik heb dus veel aan JNM te danken, en ik ben vastberaden om anderen dezelfde kansen te bieden die ik kreeg als asociale 15-jarige. Aarzel dus zeker niet om eens een babbeltje te komen doen op het congres of op één van mijn kampen deze zomer - als je iets laat vallen over Europese politiek, financiële rapportering, hoger onderwijs in Vlaanderen vs. Wallonië of het oprichten van een Jeugd ploeg (aka Joloploeg) binnen JNM, ben ik niet meer te stoppen!

Jorn Van de Velde
Bondssecretaris en lid van de Vormingsploeg

Afdeling: Durmeland
Dagdroomt minstens drie keer per week over ... mijn toekomst
Geboren: Nee

Waar begint je JNM-levensloop? Is het het moment waarop mijn ouders me vertelden dat, toen ik de KSA niet zo leuk meer vond, JNM misschien veel toffer zou zijn? Is het dat moment dat ik besloot mee te gaan op cursus? Is het het moment dat ik uit de trein stapte en mijn kampstagebegeleider voor het eerst ontmoette (op voorkamp van dat kamp, voor de duidelijkheid)? Is het het moment waarop ik diezelfde stagebegeleider vroeg welke functie in het HB wel iets voor mij zou zijn? Of dat moment waarop ik een functie in het afdelingsbestuur opnam? Of dat moment waarop ik, waarschijnlijk ingegeven door slaapgebrek van de voorbije dagen, besloot RvB'er te worden?

Elk van die herinneringen is een mijlpaal in mijn JNM-leven. Elk van die herinneringen is me kostbaar. En elk hebben ze geleid tot dit jaar, waar ik weer een nieuwe mijlpaal bereikt heb, nu ik bondstopper ben. Al kan wat voor de één een mijlpaal is, kan voor de ander een struikelblok zijn. Laat het een tip wezen: doe het niet. Laat je inspireren door alles wat JNM te bieden kan hebben, maar houd het rustig, en ga niet te snel. Een afdeling of werkgroep zijn even goed, en ze bieden al zoveel mogelijkheden! Mijn agenda beginnen bijhouden is ook een mijlpaal die ik door JNM bereikt heb :)

Soit, bondstopper dus. Ik weet zelfs niet meer zeker waarom ik dit wou doen. Misschien omdat ik al vaak van beleid had geproefd en er nu eens helemaal in wou duiken? Gewoon, omdat ik van JNM houd en enkele van mijn levensjaren wou teruggeven? (Niet bang worden, ik ga het volgend jaar niet opnieuw doen! Ik vrees dat één jaar bondstopper meer leven uit me zuigt de gemiddelde vampier :)

Maar ja, laat ik het daarbij houden: ik houd van JNM. Van de begeleiding in mijn afdeling, over de instructeurs op de verschillende cursussen die ik gevolgd heb, tot de RvB'ers waarmee ik de voorbije jaren samengewerkt heb. Stuk voor stuk zijn het mensen die een passie hebben, die die passie willen doorgeven, en die mij geleerd hebben om dat ook te doen. JNM was misschien niet bij elk van hen hun leven, maar ze hebben me wel geleerd hoe ik het er het mijne van kon maken :) Zonder JNM zou ik niet zijn wie ik nu ben (maar dat zal voor velen onder ons gelden).

De energie die zij mij allemaal hebben gegeven, en die vele JNM'ers mij nu nog willen blijven geven (ook al moet ik het combineren met een thesis en tal van andere bezigheden), zijn fantastisch.

Ik heb maar één verzoek voor hen allemaal: leer de koffiemachine proper houden. Alsjeblief!

Elias Van Bruyssel

Voorzitter van de Vormings-Ploeg (VP)

Afdeling: Noordwest-Brabant

Dagdroomt minstens drie keer per week over ... de seizoensgroenten van Koen Wyers en Stien Boeye
Geboren: 26/06/1994

Geachte JNM'ers

Tot u spreekt Elias Van Brijssel (zo schrijven die van mijn boilerfirma het toch...), Noord-West-Brabander in hart en nuja, van mijn nieren schiet niet veel meer over... ;) Hier ben ik een sporadische hulp, omdat ik eigenlijk meer nationale engagements heb.

Zo ben ik bijvoorbeeld vover oftewel vormingsverantwoordelijke. De gezaghebbende over alle cursussen, jaweljawel! Uiteraard straalt ik ook keihard als het zonnetje dat ik ben in de Raad van Bestuur. 'Wij werken aan uw toekomst! De JNM van morgen is verzekerd.' Dat is onze slagzin, bijna politiek zeg. Echt goeie vergadering wel, knallen enzo putain allemaal beesten die RVB'ers. Moja, JNM'ers in 't algemeen wel denk ik. Daarnaast doe ik nog dingetjes binnen de MWG (MilieuWerkGroep).

Ik woon samen met andere JNM'ers in Gent, die kunnen beamen dat milieubewust leven toch wel een van mijn talenten is. Die meterstanden van ons zijn echt niet normaal, wajo. We verbruiken zo weinig, echt een voorbeeld voor de gemiddelde Vlaming. Als we dan energie verbruiken, is het om echt gegronde redenen. Namelijk om samen naar Thuis te kijken. Ne mens moet zich toch kunnen ontspannen na een werkdag hé. Liefst met een kwalitatief hoogstaand programma gesponsord met mijn eigen belastinggeld. Dan heb ik er toch ook wat aan.

JNM is voor mij niet zo veel. Ik vind het vooral geweldig dat het zo cheap is. Haha, nee, mopke! (Ik heb wat moeite met dat hier in woorden te uiten. Ik ben meer ne mens van gevoelens.) Dusja, wat ik voel voor JNM is toch wel intens. 't Is een plek waar ik mijn energie kwijt kan, want daar heb ik wel bakken van. Het is ook een bron van kennis. Ik deel graag mijn ecologische kennis met anderen. Ik probeer hierbij zo weinig mogelijk uit de hoogte te doen maar is soms moeilijk zenne. Putain, sommige mensen nemen nog baden in deze tijden. Allé gast, zo middeleeuws the fuck. Bij ons thuis (in Gent) noemen ze mij weleens de ecotrut (c). (Deze term heeft het watermerk van JNM Kortrijk. Al wie deze gebruiken wil gelieve 5 cent te storten op hun bankrekening). Vind ik dat erg? Gohja, ecologisch is grotendeels ook economisch. KASSA KASSA! Conclusie: JNM is wel à l'aise, ket! Ahja, was ik bijna vergeten... Er zijn ook wel nog veel knappe chicks bij JNM, da's wel ne plus. Eerlijk gezegd maakt dat op zich niet zoveel uit, want ik val op alle vrouwen. Met zo een gespierd lichaam is het moeilijk om die van u af te slaan. Mijn levensmotto is er dan ook eentje van Dire Straits: "Money for nothing and the chicks for free". Misschien schop ik hiermee tegen de schenen van onze linkse visie op feminisme... Ben nu eenmaal een rebel, altijd geweest.

Ondertussen moet ik een confession doen, we zijn nu aan de helft van de tekst. Ik nam al eens het vliegtuig. Maar net zoals met roken, drugs en baden nemen: ik ben ermee gestopt. Te kostelijk allemaal. Vlees eet ik nog uitzonderlijk. Kaas daarentegen. Bergen! Stiekem heb ik altijd een stukske brie onder mijn matras liggen. Fuck joe veganisten!

Als ik niet het gat in de ozonlaag aan het vergroten ben met mijn kaasobsessie, waag ik mij graag aan een plonske in de Blaarmeersen. Zit vol met marginalen, 'k voel mij daar echt thuis. **Sjonnie** zei eens dat ie mijn vlindertattoo (een aarsgewei, tattoo net boven de...) echt nog ziek nice kan appreciëren.

Sjonnie is een personage uit de Flodder-films #obsessie

Aja juist, 'k moest van hem nog de groetjes doen aan jullie allemaal. 'De groetjes aan die groentjes' zei 't em. Knappe gast, ze! Evenals Hannah en Maaïke Pyck, Floriaan D'Hulster, Julie Detavernier en Aeneas Peters Dedapper. In tijden van co-housing kent men zijn vrienden. Allé salu ze, VRIENDEN ALLER AFDELINGEN!

ROUTE DU SOLEIL

Duurzaam richting zuiden

Hey lieve JNM'ers,

Arjan, een nieuw jeugdploeg lid, en ik (Anna), opperpiep van JNM, nemen samen deel aan een liftwedstrijd naar Barcelona.

Misschien hebben jullie al eens gehoord van Route du soleil? Dit is een organisatie die verschillende reizen organiseert voor jongeren, waaronder ook deze wedstrijd.

Dit initiatief van route du soleil leek ons een leuk én duurzaam alternatief om wat verder de wereld te ontdekken.

Vorige zomer lifte en treinde ik samen met een vriendin van Griekenland terug naar België. Omdat wij als JNM'ers zeer harde fan zijn van duurzaam reizen vonden wij dit initiatief ook zeer leuk om aan deel te nemen.

Het geld dat door deze organisatie wordt ingezameld gaat integraal naar de international tree foundation.

Om ervoor te zorgen dat wij zo snel mogelijk op onze bestemming geraken kunnen wij extra tijd verzamelen die we vroeger mogen vertrekken op de verschillende etappes.

Een van deze challenges is om zoveel mogelijk facebook-likes te verzamelen via onze teampage: <http://barcelonaexpress.org/be18/teams/86>.

Een volgende challenge was om gepubliceerd te worden in een tijdschrift of nieuwsartikel. We wilden daarom graag dit bericht met jullie delen.

Wil je meer weten over onze avonturen? Volg het hier van 02-09 juli 2018: <http://barcelonaexpress.org/be18/teams/86>.

BEN JE 16+? DAN GAAT EEN HEEL NIEUWE WERELD VOOR JE OPEN IN HET JNM LANDSCHAP

We zijn een organisatie die met recht en reden mag zeggen dat we draaien dóór vrijwilligers. Niet alleen nemen we alle verantwoordelijkheid op om onze 39 afdelingen, die onze jeugdbeweging groot is, draaiende te houden, ook het beleid wordt bepaald door onze vrijwilligers, iets wat je niet snel zult terugvinden in een andere organisatie*. En daar kan jij deel van uit maken. We mogen er best trots op zijn dat onze jeugdbeweging tot de 8 grootste behoort van Vlaanderen.

Zo een ... 16-plussers werken mee aan het begeleiden van jongeren waarbij de educatie van de verschillende natuur en milieuthema's en het werken rond tal van (soms zware) problematieken centraal staan. Ongeveer vijftig leden daarvan zijn actief in het nationale hoofdbestuur, maar wat is dat beestje nu precies?

Voor onze 3000 JNM'ers betekent JNM in eerste plaats 'de afdeling bij hen in de buurt'. Vandaar dat 'sterke afdelingen' het hoofddoel zal zijn van het hoofdbestuur. We zullen er, als hoofdbestuur, dus alles aan doen om JNM tot onze leden te brengen, afdelingen te ondersteunen en te voorzien aan hun noden. Denk maar aan animatorcursussen en bijvoorbeeld dit tijdschrift. Maar we hebben als organisatie natuurlijk ook een maatschappelijk

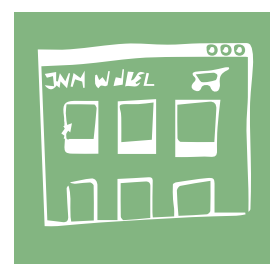
engagement en de manier waarop we ons als JNM gaan profileren. Daarvoor zullen we onze expertises inzetten om anderen mee te trekken in het verhaal rond natuur en milieu. Dat doen we onder andere door zelf activiteiten te organiseren, zoals debatavonden, natuurstudiecursussen, protestacties, soirees, ...

De combinatie van deze twee doelen zorgt voor een ruim en divers scala aan engagementen binnen het hoofdbestuur die ieder van jullie kan openemen; eigenlijk enorm leerrijke ervaringen en kansen om je te ontwikkelen in domeinen waar je anders niet mee in aanraking zou komen. Ook dit jaar werd weer heel wat georganiseerd door het hoofdbestuur. Enkele voorbeeldjes ter illustratie.

**natuurlijk neemt ook het personeel een aantal taken op (oa. ledenadministratie, kampeninschrijvingen, winkel). Onze personeelsleden hebben daarnaast de belangrijke functie om de vrijwilligers te ondersteunen in een aantal taken, verdere expertise te kunnen geven en erop toe te zien dat de 'ownership' bij de vrijwilligers blijft liggen. Meer info over personeelsleden vind je in de volgende Euglena.*

Spreadjesboek

Vegetarisch eten, allemaal goed en wel, maar als we ons vlees vervangen door kilo's kaas, dan is er ook niet veel ecologisch meer aan. Verbieden van kaas gaat er toch wat over, maar niets houdt ons tegen om experts te worden in het maken van spreads! - in het hoofdbestuur zorgen we ervoor dat ook anderen bewuster gaan leven!

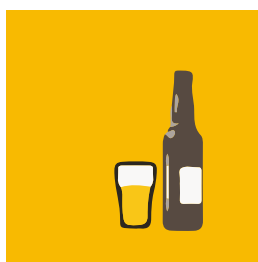

Winkel met Webshop

Enkel een fysieke winkel om je natuurstudiemateriaal aan te kopen is reeds lang passé! Dit jaar bouwden we keihard aan een webshop waar klanten online de artikelen kunnen bekijken. - in het hoofdbestuur bouwen we aan de professionele uitstraling van JNM!

Blonde Tapuit

"Een eigen biologisch biertje brouwen, dat's nu echt al altijd een droom geweest", zeiden de drie biggetjes en ze begonnen eraan. Sindsdien komt er geen ander bier meer binnen en kan je het zelfs terugvinden in een aantal cafés. In het hoofdbestuur is geen enkel idee zot genoeg!

UITNODIGING ALGEMENE VERGADERINGEN ZOMERCONGRES 2018

Aan alle JNM'ers!

Naar goede en jaarlijkse gewoonte, hebben we de eer u allen uit te nodigen voor onze **Algemene Vergaderingen (AV)**, die zullen doorgaan op het zomercongres aan de Zee!

Het programma is dat lichtjes gewijzigd en ingekort:

Op **donderdag 26 juli** om **20u** 's avonds plannen we de Motie-AV, op deze AV discussiëren en stemmen we over de voorgestelde moties.

Op **zaterdag 28 juli** om **10u** 's ochtends plannen we de HoofdBestuur-AV (HB-AV), het aftredend HB wordt geëvalueerd en er wordt een nieuw HB verkozen. Enkel de functie van voorzitter en de secretaris van elke ploeg worden al gestemd, andere functies volgen op het Nazofé.

Meer informatie vind je op www.jnm.be/beleid; www.jnm.be/democratie & www.jnm.be/moties

Hopelijk tot dan!
Groetjes
De Raad van Bestuur

JNM-Tube

De JNM-tube is nog toekomstmuziek, maar alvast een geniaal idee! Hoe brengen we op een snelle en efficiënte manier informatie over en hoe bereiken we ini's en brengen we ze met elkaar in contact? - in het hoofdbestuur krijg je ruimte voor al je ideeën!

Euglena

Het is een vaste rots geworden, die Euglena. Soms doen we de dingen zonder er nog veel bij na te denken, gewoon omdat we het al altijd doen. Toch was er ook weer dit jaar iemand die haar volledige creativiteit kon laten zegevieren in de layout en zijn er talloze schrijvers die de inhoud hebben voorzien. - in het hoofdbestuur is zowel plaats voor afgelijnde taken als voor losbandige creatieve vrijheid!

Heb je zelf een idee?

Uiteraard doen we nog heel wat meer binnen het hoofdbestuur. Neem voor meer projecten eens een kijkje op www.jnm.be/projecten. En wil je meedoen, word deel van het hoofdbestuur; vul dit vakje in met eigen ideeën of stap in bij een van de andere projecten! Fun, uitdaging en vrienden verzekerd! Heb je nog vragen? Contacteer warre@jnm.be of richt je tot een andere bondstopper/ploegvoorzitter/vrijwilliger

HB KORT

Met de zomer en het congres in zicht maken de HB-ploegen zich klaar om in de laatste weken van dit JNM-jaar voor nog wat vuurwerk te zorgen. Er wordt druk geëvalueerd, bedankt en hier en daar al afscheid genomen. Maar ook daarvoor hebben ze niet stilgezeten. Ontdek de bedrijvigheid van de ploegen hieronder!

Milieuwerkgroep (MWG)

De MWG deed ons dromen: van duurzame vakantieplannen op de duurzaam reizen soirée en van een ideale stad met het MaserplAntwerpen! Tijdens die activiteit maakten we samen met andere jongeren plannen en stippelden we acties uit om van Antwerpen een duurzamere stad te maken.

De MWG droomt ondertussen verder en heeft al klimaatplannen voor het volgend werkjaar. Daar hoor je zeker nog van!

Afdelingsondersteuningsploeg (AOP)

Afdelingen staan voor enkele veranderingen, maar ze worden daar uitstekend bij begeleid door de AOP. Een voorbeeld van zo een ommezwaai is de regiowerking die vanaf het nieuwe werkjaar van start gaat.

Maar dat is niet alles, want er waren natuurlijk ook nog de nationale inidag, de zeelandtochten, de marginifuif en nog zoveel meer!

Beheerwerkgroep (BWG)

Je hebt het misschien wel zien passeren: de livestream van de BWG over houtkachels. Indien niet, je kan de livestream nog altijd bewonderen en beluisteren op de Facebookpagina van de BWG. Zeker checken dus!

BWG-gewijs stak deze ploeg ook de handen uit de mouwen op een beheeractiviteit rond dood hout.

Er was dit jaar ook een primeur te bespeuren bij de drie inhoudelijke ploegen: de NWG, de BWG en de MWG werkten samen een boomgaarden soirée uit. Straf werk!

De Vormingsploeg (VP)

De vormingsploeg kijkt naar de toekomst en is volop bezig met de zoektocht naar een nieuw team voor HoofdanimatorCursus (HAC) en een cursuslocatie voor de komende jaren. Dat is niet alles, want er zijn natuurlijk ook nog de Vormingen Op Maat en de externe vormingen.

De Communicatieploeg (CP)

Het resultaat van het harde werk van de communicatieploeg heb je nu in handen: deze prachtige editie van de Euglena! Bovendien organiseerden ze ook een vorming Indesign en werkten ze naarstig verder aan de promocampagne én de website.

Natuurstudiewerkgroep (NWG)

De NWG kende een goed gevuld en interessant voorjaar: er waren weer heel wat weekendjes en natuurstudieavondjes georganiseerd. Een greep uit de activiteiten: het Hoge Venen weekend, natuurstudiecongres en natuurlijk de waarnemingscontest waarbij verschillende afdelingen ook dit jaar het beste van zichzelf gaven.

De Praktische Ploeg (PP)

De praktisch ploeg is druk in de weer om ons materiaal zomerproof en kampenklaar te maken. Op de **uitweegdagen** nét voor de zomer maken ze de tenten en de NjamNjam voor ons gereed zodat wij een zorgeloze zomer tegemoet kunnen gaan.

Knokploeg (KP)

De KP sport er op los met wekelijkse sportmomentjes in Gent. Samen voetballen, frisbeeën of gewoon supporteren behoren allemaal tot de mogelijkheden. Op een wat rustiger tempo was er de fietstocht "Fietsen in't Groen op grootmoeders wijze". En om niet meer te vergeten: de wijze feestjes in ons bondssec!

Diversiteit

Op de afgelopen RvB's hebben we uitgebreid nagedacht over wat diversiteit in JNM kan betekenen. Hoewel het Bruggenbouwersproject in Brussel toegespitst was op kansarmoede & allochtone afkomst, kunnen we naar de toekomst toe ook andere groepen meer proberen aanspreken. Hier zijn vele ideeën rond, die op de beleidsdag geconcretiseerd zijn.

Vrijwilligersruimte

Heb je een plekje nodig waar je écht JNM'er kan zijn? Zoek niet langer! Op het bondssec richten we dit in, nog meer en gezelliger dan het hiervoor al was. Kom binnenkort gerust een kijkje nemen. (#wk@bondssec?)

Partners

Sinds kort is er duidelijkheid in de chaos die ons partnerbeleid tot voor kort was. Na enig denken, verbeteren en becommentariëren hebben we een document goedgekeurd waarin staat hoe we met (mogelijke) partners willen omgaan. Meer info vind je op www.jnm.be/partners

Privacy

Al gehoord van de GDPR (of AVG voor de vrienden)? Deze General Data Protection Regulation/ Algemene Verordening Gegevensbescherming is de nieuwe Europese wetgeving die bedoeld is om te zorgen dat de Facebooks van deze wereld niets uitspoken met jouw data. Maar het heeft ook op JNM impact, zowel nationaal als voor de afdelingen. Vanuit de RvB volgen we dit op zodat iedereen in JNM zo snel mogelijk weet wat de gevolgen voor zijn/haar werking zijn. We proberen alles zo vlot mogelijk te laten verlopen :)

UITWEEGDAGEN ZOEKEN SCHOON VOLK!

Zaterdag 23 en zondag 24 juni zijn ze er echt, die uitweegdagen.

Zitten je examens erop? Kunnen je hersenen wat zuurstof verdragen? En kriebelt het om eindelijk weer een keer iets met je handen te doen? ...

Wij kunnen nog wat van die help-grage handen gebruiken. Breng gerust je JNM-vrienden mee, double fun!

Startschot: 10u
Place to be: Bondssec JNM
Kortrijksepoortstraat 192
9000 Gent

Wil je eerst wat meer **info?**
demaeghtjeroen@hotmail.be

JNM IS OP ZOEK NAAR JOU!

Ben je geïnteresseerd in **programmeren**, word je helemaal wild van **websites bouwen** en heb je zin in een nieuwe **uitdaging**? Lees dan vlug verder, want dan hebben we voor jou iets in petto!

JNM zoekt een vrijwilliger die zich voor enkele maanden voor een **digitaal project** wil smijten (start kan ook na de examens). Enkele vragen én antwoorden voor jou op een rij.

Wat moet ik precies doen?

We zoeken iemand die ons kan helpen om onze beleidsnota (= een document dat de doelstellingen van JNM voor de komende jaren beschrijft) digitaal vorm te geven. De bedoeling is om van deze beleidsnota een echt digitaal werkdokument te maken zodat we er met heel JNM mee aan de slag kunnen. We zoeken ook iemand die zin heeft om de webshop van de JNM winkel verder af te werken. Je kan je uiteraard ook opgeven voor één van beiden.

Moet ik hier veel tijd voor hebben?

We zoeken natuurlijk iemand die hier tijd in kan investeren, maar we denken dat de twee projecten op enkele maanden tijd zijn af te werken. Het grote voordeel is dat je zelf je tijd kan plannen. Eens je op weg bent gezet, kan je er op zelfgekozen tijdstippen aan werken.

Moet ik hier alleen aan werken?

Neen, natuurlijk niet. We zijn met een ploeg die al ideeën heeft uitgewerkt. Daarnaast is er nog iemand die je technisch op weg kan helpen.

Nog vragen, of al helemaal overtuigd?

Laat iets weten op bom@jnm.be

**VOLG AL ONZE AVONTUREN VIA DE VERSLAGEN EN ONZE
MEGA COOLE FILMPJES! WWW.JNM.BE/VERSLAGEN**

EEN BELEIDSDAG

Op een schitterende lentedag besloten 15 JNM'ers zich op te sluiten om een dag na te denken over de toekomst van onze jeugdbeweging. Dit is hun relaas.

Beleidsnota

De JNM schrijft als jeugdbeweging iedere 4 jaar een beleidsnota (www.jnm.be/beleidsnota), een lijvig document met een brede voorafgaande participatie. In dit document staat wat wij de volgende jaren met JNM willen doen en bereiken. Hiermee stappen we vervolgens naar de overheid, die ons voor onze verwezenlijkingen subsidies geeft.

Een beleidsnota vat samen wat we al doen en wat we nog willen doen. Het is voor ons meer dan een onderhandelingsstool, het is een visie en een houvast voor al onze inspanningen. Daarom hebben we deze nota zowel vaag als ambitieus geschreven, zodat toekomstige leden een richting hebben maar ook de ruimte om hun eigen interesses en acties te ontwikkelen.

Een beleidsnota zegt echter niets over de aanpak om deze opdracht tot een goed einde te brengen, en omdat we niet alles tegelijk kunnen doen, wordt steeds een lange termijnplanning gemaakt: een document/tijdslijn over verschillende jaren als houvast voor toekomstige generaties.

Blokken

Ons doel is dus een langetermijnplanning. Wat uit de beleidsnota kwam en op een tijdslijn kon worden aangeduid werd verwerkt. Een aantal (knel-) punten, waar de JNM extra aan wil werken, werden bijgehouden. Deze bleken al snel samen te hangen (zodat we ze konden clusteren) en met elkaar in verband te staan (werken aan naamsbekendheid levert bijvoorbeeld meer leden en daardoor ook stabielere afdelingen op). Dat is handig, maar maakt de vraag over waarmee te beginnen ook uitermate complex. Daarom werden ter voorbereiding van deze dag negen blokken samengesteld (clusters van vragen en acties). We gingen op zoek gingen naar hun betekenis, hun waarom, hun consequenties en wanneer we eraan willen werken.

- Voor wie van nieuwsgierigheid brandt, hier zijn de negen:
- interne communicatie
 - kampen & congres
 - stabielere afdelingen
 - gemotiveerde afdelingen
 - naamsbekendheid
 - standpuntbepaling
 - duurzaamheid
 - inhoud
 - diversiteit

door Jakob Vandevoorde, voorzitter JNM (aka BoVo)

De beleidsdag zelf

Terug naar de beleidsdag. Op die eerdergenoemde zondagochtend brachten boterkoeken en zonneschijn ons al gauw in een verhitte sfeer. Vandaar dat beslist werd de parallelle sessies buiten te houden onder de perenboom en met voldoende fruitsap. In de uren die volgden is ieder blok uitvoerig besproken en, met taboulé ertussen, werd meer gediscussieerd dan tijdens regeringsonderhandelingen.

Een mega-discussie

Om af te sluiten bracht een plenaire vergadering soelaas. We stelden alle blokken aan elkaar voor en plaatsten deze op een zo logisch mogelijk gevormde tijdslijn door rekening te houden met urgentie, intensiteit en dependentie (ik weet dat 't moeilijke woorden zijn, maar de normale mensentaal ontglipt mij even). Het resultaat van deze dag was een aanpak, een monsterblad, een gigantische hoeveelheid input die zowel tot hoop als wanhoop drijft. Voor wie hem lezen wil, wordt een verslag gemaakt.

Elk JNM-lid (behalve RvB-leden) heeft stemrecht in de

ALGEMENE VERGADERING (AV)

de voorzitter van elke HB-ploeg zetelt in de

RAAD VAN BESTUUR (RVB)

	AFDELINGEN	HOOFDBESTUUR	PERSONEEL
BELEID	Voorzitter Penningmeester Secretaris	/ \ Dagelijks bestuur Dagelijks personeelsbestuur	
		Bondsvoorzitter Penningmeester Bondssecretaris	Coördinator Beleidsondersteunend medewerker
	Natuurverantwoordelijke Beheerverantwoordelijke Milieuverantwoordelijke	Natuurstudiewerk- groep (NWG) Beheerwerkgroep (BWG) Milieuwerkgroep (MWG)	Beleidsondersteunend medewerker
ONDERSTEUNING	Materiaalassistent Lokaalverantwoordelijke Pers & Promo Webmaster Redacteur Contactpersoon	Praktische ploeg (PP) Communicatieploeg (CP) Winkelploeg (WiP)	Medewerker leden- administratie Medewerker activiteiten- en financiële administratie Communicatiemedewerker
BEWEGING	Piep-, ini- en groten- verantwoordelijke Piep-, ini- en groten- begeleider Afgevaardigde jeugdraad	Afdelingsondersteunende ploeg (AOP) Vormingsploeg (VP) Knokploeg (KP)	Afdelingsmedewerkers Vormingsmedewerker
CONTACT	LOKAAL	NATIONAAL	
	Op lokaal niveau zetten honderden vrijwilligers zich in om JNM'ers van 40 afde- lingen uren speelplezier te bezorgen. Vul je gemeente in op jnm.be/afdelingen en je komt terecht op de con- tactpagina van jouw afdeling.	Op nationaal niveau wordt de werking gedragen door het hoofdbestuur. Dat zijn ongeveer 60 vrijwilligers die zich in 9 werkgroepen en ploegen inzetten. Je vindt de contactgegevens van het hoofdbestuur op jnm.be/hb	
		Het hoofdbestuur en de afdelingen worden onder- steund door enkele perso- neelsleden op het nationaal secretariaat in de Kortrijkse- poortstraat 192 in Gent. Heb je een administratieve vraag: surf naar jnm.be/secretariaat	

JNM (Jeugdbond voor Natuur en Milieu) - Kortrijksepoortstraat 192 - 9000 Gent

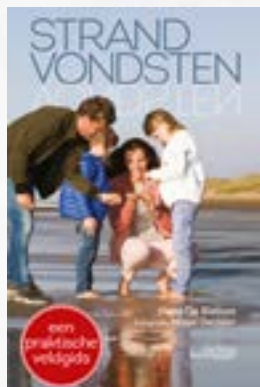
09 223 47 81 - info@jnm.be

Op www.jnm.be vind je bij 'Contact' de contactgegevens van de bestuursleden van JNM

Aha, eindelijk, de zomer is daar!
De tijd is eindelijk aangebroken
om je short en sandalen aan
te trekken en naar zee te
gaan! Prikkel - zoals bij elke
goeie JNM'er - een stevige
strandwandeling ook jouw
nieuwsgierigheid? Dan ga je
ontzettend veel plezier beleven
aan dit boek.

Strandvondsten €29.95

De avond valt en je beslist terug te keren naar
je kampeerplaats. Je bergt je nieuwe boek en
je dierbare loepje samen met alle vondsten
van de dag veilig op in je tent en gaat hout
sprokkelen voor
een heus kampvuur...

Nu hebben wij toevallig
toch wel iets in de
aanbieding dat daar
perfect bij smaakt:
ons eigen JNM-biertje!

BLONDE TAPUIT

Biologisch bier met Belgische hop.
Voor het groen van morgen.

33 cl Alc. 6 % vol.

**Blonde Tapuit €12 voor 6
flesjes in een houten kratje**

Echter... niet alles wat je kan vinden op
het strand is zo maar te zien met het blote
oog... Met een loepje bij de hand gaat een
heel nieuwe wereld voor je open en vind je
misschien wel dat ene, geweldig zeldzame
slakje tussen het zand, of nog beter: het
begin van je fortuin!

Loepjes vanaf €16.50

Mooie liedjes duren ook niet oneindig lang, dus je kampvuur zal spoedig zijn
laatste vlammetje voortbrengen. Wat zal je nu beschermen tegen de frisse
zomernacht? Onze nieuwe JNM-truien!

Nieuwe truien €30

Getest en goedgekeurd!